

MEVLANA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDEKİ MESLEKİ KARARSIZLIĞIN
ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE TERCİH EDİLEN ALANA GÖRE
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Akın YILDIRIM

KONYA

ARALIK, 2015

MEVLANA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDEKİ MESLEKİ KARARSIZLIĞIN
ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE TERCİH EDİLEN ALANA GÖRE
İNCELENMESİ

Akın YILDIRIM

Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen yüksek lisans tezidir.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Erkan IŞIK

KONYA

ARALIK, 2015

Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 04 / 12 / 2015

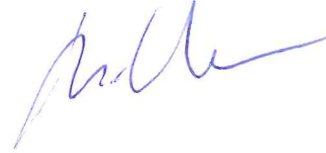
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Erkan IŞIK

Üye : Prof. Dr. Ömer ÜRE

Üye : Doç. Dr. Mustafa USLU

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. İsmail Özgür ZEMBAT
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Yapmış olduğum akademik çalışmadan elde edilen bulgular ışığında ele alarak düzenlediğim yüksek lisans tezimin etik davranış ve akademik kurallara dikkat edilerek hazırlandığını tezimin tez yazım kurallarına uygunluğunu, tezimde kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, tezimi sadece Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne verdiğimi ve bu beyanımın aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Akın Yıldırım

02 / 12 / 2015

İÇİNDEKİLER

Önsöz	VII
Özet	VIII
Abstract	X
Tablolar Listesi	XI
Kısaltmalar	XII
1. Giriş.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Alt Amaçlar	4
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar	5
1.6. Çalışmanın Önemi	6
2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	7
2.1. Karar Verme Kuram ve Modelleri	7
2.1.1. Gelatt'ın Karar Verme Modeli.....	7
2.1.2. Hilton'un Karar Modeli	8
2.1.3. Harren'e Göre Mesleki Karar Verme.....	8
2.2. Mesleki Kararsızlık.....	10
2.2.1. Mesleki Kararsızlığın Sebepleri	11
2.2.1.1. Bireyin Meslekleri Yeterince Tanıyamaması.....	11
2.2.1.2. Bireyin Yetenek ve İlgilerinin Yeterince Ayrışmamış Olması.....	11
2.2.1.3. Birçok Alanda Üstün Yeteneklere Sahip Olan Bireyin Yaklaşma – Yaklaşma Çatışması Yaşaması.	12
2.2.1.4. Sosyo - Ekonomik Koşulların Etkisi	12
2.2.1.5. Kronik Kararsızlık	12
2.2.1.6. Bireyin İstekleriyle Çevresindekilerin İsteklerinin Uzlaşmaması.	13
2.3. Algılanan Sosyal Destek ve Mesleki Kararsızlık	14
2.3.1. Sosyal Destek Kaynaklarının Mesleki Kararsızlığa Etkisi	15
2.3.1.1. Ailenin Mesleki Kararsızlığa Etkisi	15
2.3.1.2. Arkadaş Çevresinin Mesleki Kararsızlığa Etkisi	17

2.3.1.3.Öğretmenlerin Mesleki Kararsızlığa Etkisi	18
2.4. Alan Seçimi ve Mesleki Kararsızlık.....	19
2.4.1. Meslek Seçiminin Bir Ön Aşaması Olarak Alan Seçimi (Ders Seçimi)	19
2.4.2. Alan Seçimiyle Mesleki Kararsızlık Arasındaki İlişki.....	20
2.4.3. Alan Seçiminde Kararsızlığı Etkileyen Faktörler	22
2.5. Mesleki Kararsızlık, Algılanan Sosyal Destek ve Alan Seçimiyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	24
2.5.1. Mesleki Kararsızlıkla İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	24
2.5.2. Mesleki Kararsızlıkla İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	27
2.5.3. Algılanan Sosyal Destekle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar.....	29
2.5.4. Algılanan Sosyal Destekle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	31
2.5.5. Alan Seçimiyle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	33
2.5.6. Alan Seçimiyle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	35
3. Yöntem	36
3.1. Araştırma Modeli	36
3.2. Araştırma Grubu	36
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Mesleki Karar Envanteri.....	38
3.3.2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)	40
3.4. Verilerin Toplanması.....	41
3.5. Verilerin Analizi	41
4. Bulgular	42
5. Tartışma ve Yorum	44
5.1. Lise Öğrencilerindeki Mesleki Kararsızlığın Algılanan Sosyal Destekle İlişisini Gösteren Bulgulara Dair Tartışma	44
5.2. Mesleki Kararsızlığın Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	45
5.3. Mesleki Kararsızlığın Seçilen Alanlara Göre Farklılaştığını Gösteren ANOVA Sonuçlarına Dair Tartışma	47
6. Sonuç ve Öneriler.....	50
7. Kaynakça.....	52
8. Ekler.....	61
9. Özgeçmiş	65

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda, yardım ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr Erkan IŞIK'a, ölçekleri uygulamam sırasında bana yardımcı olan tüm öğretmen ve idarecilere teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, çalışmam sırasında benden desteğini hiç esirgemeyen, maddi ve manevi olarak beni hep destekleyen değerli eşim Emine YILDIRIM'a teşekkür eder, en içten sevgilerimi sunarım.

Akın YILDIRIM

ÖZET

Bu çalışmada, lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın, algılanan sosyal destek ve tercih edilen alana göre incelenmesi yapılmıştır. Bu amaçla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Bu çalışmanın araştırma grubunu, 2014 - 2015 eğitim – öğretim yılında Ankara, Antalya, Balıkesir, Erzurum, İzmir, Konya ve Osmaniye illerinde öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 561’i erkek, 545’i kız öğrenci olmak üzere toplam 1106 öğrenci katılmıştır. Bu araştırmaya katılan öğrenciler, tesadüfi yöntemle belirlenmiş olup gönüllülük ilkesi esas alınmıştır.

Bu araştırmada öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen ve Yıldırım (2004) tarafından revizyonu yapılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ - R)” kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerinin ölçülmesi için de Çakır (2003) tarafından geliştirilen “Mesleki Karar Envanteri” kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen verilerin analizinde, “SPSS 15.00” paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı, çoklu regresyon analizi ve ANOVA tekniği kullanılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, aileden algılanan sosyal destek alt boyutu ile mesleki kararsızlık arasında orta düzeyde negatif bir ilişki görülürken, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt boyutları ile mesleki kararsızlık arasında da düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Mesleki kararsızlıkla sosyal destek kaynakları arasındaki ilişki açısından bakıldığında ailenin, diğer sosyal destek kaynaklarından daha önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin hep birlikte, lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın %11’ini açıkladığı görülmüştür. Yine bu çalışma neticesinde, sadece aile desteği ile arkadaş desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı birer yordayıcı olduğu, öğretmen desteğinin ise mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür.

Ayrıca lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın seçilen alanlara göre farklılaştığı görülmüştür. Söz konusu farklılığın hangi alandan kaynaklandığını görmek için yapılan analizde, bu farklılığın sözel alandan kaynaklandığı anlaşılmıştır. En çok mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin sözcüler olduğu, en az mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin ise yabancı dil alanındaki öğrenciler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Mesleki Kararsızlık, Algılanan Sosyal Destek, Alan Seçimi

ABSTRACT

In this study, the career indecision among the high school students regarding to their perceived social support and chosen field were analyzed. For this purpose relational review model was used.

This study group is made up of the students who are studying in high school in Ankara, Antalya, Balıkesir, Erzurum, İzmir, Konya, Osmaniye in 2014-2015 academic years. Totally 1056 students, 561 of which are boys and 545 of which are girls, participated in this study. All of the students were selected randomly and voluntarily.

In this study, in order to determine the perceived social support of the students, "Scale for Perceived Social Support" was used. This scale was developed (1997) and revised (2004) by Yıldırım. In addition to that "Inventory of Career Decision" developed by Çakır (2003) was used to evaluate career indecision level. SPSS 15.00 packet program was used in the analysis of the datum gathered from data gathering sources. Pearson coefficient of correlation, analyze of multiple regression and anova technique were used.

Findings obtained through this research suggest that while the indecisiveness between choosing a career and the perceived social support of sub level received from the family displays a moderately negative relationship, the indecisiveness between choosing a career and sub levels of perceived social support from friends and teachers displays low level negative relationship. When carefully observed the relationship between indecisiveness in choosing a career and social support sources the family has a greater importance .

The perceived social support received from friends ,family and teachers composes of the 15% of the indecisiveness in choosing a career. As an outcome of this research paper only family and friends' support is a meaningful predictor in indecisiveness of career choosing but the teachers support plays no big role. We can see the indecisiveness of high school students varies in the fields students pick .The analysis that was carried out to see from what those differences stem from tells us they turned out to be the non math fields. The most indecisive students in choosing career are of the non math field students and most decisive students are the language students.

Key Words

Career İndesicion, Perceived Social Support, Chosen Field

TABLOLAR LİSTESİ

<u>No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo - 1	2006 – 2014 yılları arasında öğrenim durumuna göre ÖSYS’ye başvuran ve yerleşen aday sayıları	22
Tablo - 2	Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı	36
Tablo - 3	Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımı	37
Tablo - 4	Araştırmaya katılan öğrencilerin seçtikleri alana göre dağılımı	37
Tablo - 5	Algılanan sosyal destek alt boyutları ile mesleki kararsızlık arasındaki korelasyonlar, ortalamalar ve standart sapmalar	42
Tablo - 6	Mesleki kararsızlığın yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları	42
Tablo - 7	Mesleki kararsızlığın seçilen alanlara göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA sonuçları	43
Tablo - 8	2014 Lys verilerine göre puan türlerinin kontenjanları ve tercih yapabilecek aday sayıları	49

KISALTMALAR

<u>Kısaltma</u>	<u>Anlamı</u>
ASDÖ-R	: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
MKE	: Mesleki Karar Envanteri
SBKK	: Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı
SED	: Sosyo Ekonomik Durum

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde öncelikle araştırmanın problemi tartışılmış, daha sonra bu probleme bağlı olarak araştırmanın amacı, sınırlılıkları ve önemi ele alınmıştır. Son olarak da araştırmanın temelini oluşturan kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

İnsanoğlu, hayatının hemen her döneminde önemli kararlar almak durumundadır. Kişi aldığı her kararlar yaşamının seyrine yön vermeye çalışır ve kendince belirlediği hedeflere ulaşmaya çalışır. İnsanın hayatı bir bütün olarak ele alındığında, yaşamın genelini etkileyen kararların birçoğunun “ergenlik döneminde” alındığı görülmektedir. Bu yönüyle kişinin ergenlik döneminde diğer dönemlere nazaran daha çok “seçimler” yapmak zorunda olduğu söylenebilir. Şüphesiz yapılan bu seçimlerden belki de en önemlisi “meslek seçimidir” (Mutlu, 2011).

Meslek seçimindeki en kritik dönemin “lise yılları” olduğu söylenebilir. Lisede öğrenim gören öğrenciler, genel itibarıyla “14 - 18 yaş” grubundaki gençlerdir. Super'e göre “14 - 18 yaşları arasındaki öğrenciler”, mesleki gelişimin “araştırma evresinin deneme basamağındadır”. Super, bu dönemdeki gençlerin “mesleki tercihlerini billurlaştırmaları” gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda gençlerin bir alan/bölüm seçmeleri gerekmektedir (Erdem ve Bilge, 2008).

Bu basamağın mesleki rehberlik bakımından ciddiye alınması gerekir. Zira kişinin kendisini tanıması ve çevresindeki fırsatları fark edip, bu fırsatları değerlendirmesi adına en önemli dönem 14 - 18 yaşları arasına denk gelmektedir. Bu dönemdeki gençlerden seçmeyi düşündükleri bölümleri / meslekleri belirlemeleri ve bu bölümler hakkında ayrıntılı bilgi toplamaları beklenir (Vurucu, 2010).

Kişinin kariyer ile ilgili yaptığı seçimler çocukluk yıllarından itibaren başlar, lise döneminde yapılan alan seçimiyle ve liseden sonra da yapılan üniversite bölüm tercihiyle

devam eder (Aydın, 2014). Ülkemizde uygulanan ortaöğretim sınıf geçme sistemine göre, 10.sınıfı başarıyla bitiren her öğrenci ileride seçmek istediği mesleğe veya yüksek öğretim programına yönelik bir alan / meslek alanı seçmek zorundadır. Bu yönüyle bakıldığında alan seçimi, ilerleyen dönemlerde icra edilecek mesleğin bir ön aşaması olarak görülebilir. Dolayısıyla liseli gencin seçeceği alan, onun ileriki yaşamını çok yönlü etkileme özelliğine sahiptir (Doğan, 2010)

Bireyin kariyer seçimi ailevi, sosyo - kültürel ve çevresel faktörlerden etkilenmektedir (Büyükgöze-Kavas,2011). Bu açıdan bakıldığında lise yıllarında gencin sosyal destek kaynaklarının, yani başta ailesi olmak üzere arkadaşlarının ve öğretmenlerinin, gencin alan / meslek seçiminde önemli rol oynadığı söylenebilir. Zira ergen, bu dönemde sosyal destek kaynaklarının tesirinde kalabilmektedir. Aile, arkadaş ve öğretmenden oluşan üçlü parametrenin oluşturduğu baskı, gencin mesleki kararsızlıklar yaşamasına, tercihlerinde yanılmasına ve hayat boyu bu yanılığın getirdiği mutsuzlukları yaşamasına sebep olabilir (Güven, 2008).

Lise öğrencileri, ergenlik döneminin bir özelliği olarak bir taraftan geçirdikleri ruhsal ve bedensel değişimden kaynaklanan sorunlarla boğuşurken, diğer taraftan gelecekteki yaşamları için son derece önemli olan alan seçiminden / meslek seçiminden kaynaklanan “kararsızlıklarla” mücadele etmek zorundadırlar. Şüphesiz gencin yaşadığı bu çalkantılı durum, onun meslek seçimini zorlaştırmaktadır (Doğan, 1998).

Ülkemizde yapılan çalışmalara göre lise öğrencilerinin önemli bir kısmının alan/meslek seçimi konusunda kararsızlıklar yaşadığını göstermektedir (Çakır, 2003). Öğrencilerin kariyer seçimi sürecinde yaşadığı bu kararsızlıklarda, meslekleri / alanları yeterince tanımamasının, belirgin bir hedefinin olmayışının ve kendi donanımı konusunda gerçekçi davranmamasının önemli bir payı vardır (Yıldırım, 2012). Diğer taraftan yılların birikimi olan ve toplumda yer edinmiş olan bazı yanlış düşünce kalıplarının da lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığı pekiştirdiği söylenebilir. Yapılan bazı araştırmalar mesleki kararsızlığın yaklaşık %53’ünün bu tarz akılcı olmayan düşüncelerden kaynaklandığını göstermektedir (Hamamcı ve Çoban 2007). Sözelimi lise öğrencileri arasında oldukça yaygın olan “zeki öğrencilerin sayısal alanını seçtiği ve vasat öğrencilerin de sözel alana gittiği” düşüncesi öğrencilerin alan seçiminde çok etkili olabilmektedir. Yine “avukatlığın yalancılık mesleği olduğu veya kızların inşaat mühendisliği yapamayacağı”

şeklindeki düşünceler de bu anlamda önemlidir. Sosyal destek kaynaklarının, bu yanlış düşünce kalıpları doğrultusunda alan seçimini yapan genci yönlendirmeye çalışması çok riskli bir durumdur. Zira birçok öğrenci bu tarz “olumsuz etiketlere” maruz kalmamak için bahsedilen mesleklere / alanlara karşı mesafeli davranmakta ve mesleki kararsızlık girdabına kapılmaktadır (Yıldırım, 2012).

Sürücü’ye (2005) göre lise yıllarındaki ergenlerin sosyal destek kaynaklarından yani ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından aldıkları destekle, mesleki olgunlukları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle ebeveynin mesleki karar sürecinde, genci yalnız bırakmaması, gencin mesleki olgunluğuna katkı sağladığı gibi gencin mesleki kararsızlığının da azalmasına sebep olmaktadır. Zira gencin mesleki kararsızlık yaşamasının nedenlerinden birisi de kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmemesi ve yeterli bir mesleki olgunluğa sahip olmamasıdır. Gencin mesleki olgunluğuna yapılan bu katkı, doğal olarak onun kararsızlık düzeyini azaltmaktadır (Çakır, 2003).

Mesleki karar sürecinde ebeveynin baskıcı tutumları, yakın akrabaların yaptığı kıyas ve öneriler, arkadaş grubunun olumsuz kanaatleri ve öğretmenlerin genci yeterince tanımadan yaptığı telkin ve tavsiyeler, gencin mesleki karar sürecini olumsuz etkileyebilir. Sözelimi hukuk fakültesini kazanacağına inanan ve bu konuda kendisine güvenen bir öğrencinin, sosyal destek kaynakları tarafından yeteri kadar teşvik edilmediği gibi her seferinde “yapamazsın!” formatındaki engelleyici telkinlere maruz kalması genci olumsuz etkiler. Böyle bir duruma maruz kalan gencin kendisine olan güveni zayıflayacağından seçmeyi düşündüğü mesleğe ilişkin kafası karışacak ve neticede mesleki kararsızlığa düşecektir (Çelik, 2009).

Türkiye’de, üniversite sınavını kazanmak meslek sahibi olmanın en önemli merhalesi olarak kabul edilmektedir. Öğrenciler üniversiteyi kazanmayı gelecekleri için “bir nevi teminat” ve gelecekteki mesleki hedefleri için de önemli bir aşama olarak görmektedir (Yıldırım, 2012). Üniversiteye hazırlanan lise öğrencileri, öncelikle 10.sınıfın sonunda bir alan seçimi yaparak sınava hangi kulvardan gireceğini belirlemekte, üniversite sınavına girdikten sonra da lisede seçtikleri alana uygun bir yükseköğretim programını / bölümünü tercih etmektedir (Şengün, 2013). Üniversitede tercih edilen bölümlerle lisede seçilen alan arasındaki bu ilişki, lisedeki alan seçiminin önemini ortaya koymaktadır. Lisede alan

seçiminin yanlış yapılması, üniversitede bölüm seçiminin de yanlış olmasına sebep olmaktadır (Şahin, 2006).

Lisedeki alan seçiminin doğru bir şekilde yapılması için öğrencinin öncelikle hangi mesleği seçeceğine karar vermesi gerekir. Meslek seçiminde yaşanan kararsızlık alan seçiminde de kararsızlığa yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle hangi mesleği seçeceğine karar veren öğrenci, lisede alan seçimi yaparken daha az zorlanacaktır. Sözelimi bilgisayar mühendisi olmaya karar veren bir genç, alanlar arasında bocalamayacak ve sayısal alanı tercih edecektir. Bunun için de öğrencinin kendi ilgi ve kabiliyetlerini tanması ve bunun yanı sıra meslekler hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Bu amaç doğrultusunda öğrencinin değişik mesleklerden insanlarla görüşüp onlardan meslekleri hakkında bilgi alması ve kendi donanımı hakkında fikir sahibi olmak için de bir uzmandan destek alarak bazı testler yaptırması yararlı olabilir (Çetinkaya, 2003).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın algılanan sosyal destek ve alan seçimine göre incelenmesi amaçlanmıştır

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.3. Alt Amaçlar

- 1) Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek alt boyutlarıyla mesleki kararsızlık arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
- 2) Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek alt boyutları, mesleki kararsızlığı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- 3) Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek alt boyutlarından hangileri, mesleki kararsızlığı anlamlı düzeyde yordamaktadır?
- 4) Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeyleri seçtikleri alanlara göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.4. Sınırlılıklar

- Bu araştırma Ankara, Antalya, Balıkesir, Erzurum, İzmir, Konya ve Osmaniye illerinde öğrenim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırma, 2014 - 2015 eğitim – öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma ölçek ifadeleriyle sınırlıdır.
- Bu araştırma, araştırmaya katılan öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Meslek: İnsanlara faydalı mal-hizmet üretmek ve bunun karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür (Kuzgun, 2000).

Meslek seçimi: Bir kimsenin çeşitli aşamalardan geçerek kendisine açık olan meslek seçenekleri arasından kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir ve buna girmek için gayret göstermesidir (Aytaç ve Bayram, 2003).

Mesleki Kararsızlık: Bir gencin mesleğini seçeceği çağa geldiği halde, hala alternatif meslekler arasında bocalayıp sıkça karar değiştirmesi ve bir türlü mesleki tercihini netleştirememesidir (Kuzgun, 2000).

Sosyal Destek: Kişinin kendince kıymetli gördüğü ve fikirlerini kendisi için önemli kabul ettiği kişilerden aldıkları “*maddi ve manevi destek*” olarak ifade edilebilir (Bozgeyikli, 2010).

Algılanan Sosyal Destek: Kişinin sosyal destek kaynaklarının işlevine yönelik algısıdır. Diğer bir ifadeyle sosyal destek kaynaklarının işlevlerinin kişi açısından yeterli olup olmadığına ilişkin kişinin kendi algısı / yargısıdır (Dülger, 2009).

Alan: Ortaöğretim kurumlarında ortak özelliklere sahip birden fazla meslek dalını içeren; bilgi, beceri, tutum, davranış ve istihdam imkânı sağlayan programların her birini ifade eder (Millî eğitim bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliği, 7 Eylül 2013).

1.6. Çalışmanın Önemi

Eski dönemlerle kıyaslandığında çağdaş dünyamızda meslek sayısı hızla artmaktadır (Yeşilyaprak, 2013). Günümüz gençleri için mesleki alternatiflerin çoğalması her ne kadar bir avantaj olsa da gençlerin karar verme sürecini zorlaştırmış ve meslek seçim sürecini daha karmaşık hale getirmiştir (Kuzgun, 2000).

Gençlerin meslek seçimindeki en önemli merhaleler, lisede yapılan alan seçimi ve liseden sonra yapılan üniversite bölüm tercihleridir (Güven, 2008). Bu dönemlerde gençlerin kendilerinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmesi ve yeterli bir mesleki olgunluğa sahip olmaları çok önemlidir (Bozgeyikli, 2010). Gençlerin bu anlamdaki yeterliliği onların doğru meslek seçmesine katkı sağlarken, yetersizlikleri de onların mesleki kararsızlığa düşmesine sebep olmaktadır (Kıyak, 2006).

Meslek seçimi, bireyin ergenlik dönemine rastladığından dolayı bireyin sağlıklı bir alan / meslek seçimi yapması pek kolay değildir. Yapılan araştırmalar birçok gencin bu süreçte büyük kararsızlıklar yaşadığını ortaya koymaktadır (Çakır,2003). Bu dönemde gencin sosyal destek kaynakları yani, başta gencin ailesi olmak üzere arkadaşları ve öğretmenleri onun mesleki tercihlerinde büyük rol oynamaktadırlar (Hamamcı ve Kürşat, 2005). Sosyal destek kaynaklarının nitelikli olması ve gence karşı olumlu bir tutum içinde olması gencin mesleki seçim sürecine büyük katkı sağlarken, bu kaynakların beklenen nitelikte olmaması ise en azından gencin mesleki kararsızlığa düşmesine sebep olmaktadır.

Lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın, algılanan sosyal destek ve tercih edilen alana göre incelendiği bu çalışmada, elde edilen bulguların mesleki kararsızlıkla ilgili araştırma yapan araştırmacılara yeni bilgiler sağlayacağı ve bunun da ötesinde literatüre de katkı getireceği düşünülmektedir. Özellikle lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerinin seçilen alana göre farklılaşmasının incelenmesi, bu çalışmanın literatüre sağlayacağı önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Zira bu konuda yapılan çalışma son derece azdır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öncelikle karar verme kuramlarına yer verilmiştir. Ardından mesleki kararsızlık, algılanan sosyal destek ve mesleki kararsızlık, alan seçimi ve mesleki kararsızlık konularına yer verilmiştir.

2.1. Karar Verme Kuram ve Modelleri

Karar verme sürecinde nelerin yaşandığı, bu süreçte hangi yolların takip edildiği, neden ve nasıl kararsızlık yaşandığını açıklayan birçok kuram bulunmaktadır. Bu kuramlar içerisinden özellikle karar vermeye ilişkin kuramlara temel oluşturdukları düşünülen “Gelatt’ın Karar Kuramı”, “Hilton’un Karar Kuramı” ve “Harren’in Mesleki Karar Verme Kuramları” açıklanmıştır.

2.1.1. Gelatt’ın Karar Verme Modeli

Gelatt (1962), karar vermenin duygusal değil, bilişsel bir süreç olduğunu ve bundan ötürü de “öğrenildiğini” belirtmektedir. Önemli olan bireye karar verme becerilerinin öğretilmesidir. Kişi bilgiyle donanırsa, rasyonel karar vermesi kolaylaşır. Gelatt, karar vermeyi “yordayıcı sistem”, “değer sistemi” ve “ölçüt / karar sistemi” olarak ifade ettiği üç basamaktan oluşan bir süreç olarak görür. Ona göre bu üç süreç birbirini izler.

- Yordayıcı sistem; seçenekler, eylemlerin getireceği sonuçlar ve sonuçların meydana gelme olasılıklarını kapsayan ilk basamaktır.
- *Değer Sistemi: Olası sonuçların tercihidir.*
- *Karar Sistemi (Ölçüt):* Önceliklerin değerlendirilmesini içermektedir.

Gelatt’a (1962) göre, karar verme sürecinde bireyin belli bir riske girmesi kaçınılmazdır. Riski göze almak, karar vermenin bir gereğidir. Fakat burada asıl önemli olan husus kişinin alacağı riski bilmesi ve alacağı risk hakkında fikir sahibi olmasıdır (Kuzgun, 2000).

2.1.2. Hilton'un Karar Modeli

Hilton (1962)'a göre, karar verme davranışı, kişinin yaşamında meydana gelen çelişkilerden kaynaklanır. Kişi, yaşamında çelişki oluşturan bir durumla karşılaştığında mevcut durumunu gözden geçirir ve kendince bir durum değerlendirmesi yaparak yeni bir karar verir. Diğer bir ifadeyle kişi rutin hayatının dışından yeni bir uyarıcıyla karşılaştığında bilişsel yapısındaki denge bozulur ve bilişsel bir tutarsızlıkla karşı karşıya kalır. Kişi, yaşadığı bu bilişsel tutarsızlıktan kurtulup bilişsel yapısını tekrar dengede tutmak için yeni kararlar alır (Mutlu, 2011).

Sözgelimi, bir lise öğrencisinin üniversite sınavından sonra bir bölüm tercihi yapmak zorunda olması veya bir kişinin mevcut işindeki pozisyonunu beğenmemesi ve maaşını yeterli görmemesi bilişsel yapıdaki dengeyi bozar ve bilişsel bir tutarsızlık oluşturur (MEB 2009). Karşılaşılan bu durumu tekrar dengelemek ve “bilişsel tutarlılığı” tekrar tesis etmek için kişi, yeni kararlar almak durumunda kalabilir. Bu yönüyle bireyin mesleki kararlar vermelerinde asıl güdüleyici hususun “bilişsel tutarsızlığı azaltma çabası” olduğu söylenebilir (Kuzgun, 2006).

Hiltona göre, kişinin mevcut durumuyla idealindeki hedefi arasında hissettiği bilişsel tutarsızlık, mesleki karar verme sürecindeki en ehemmiyetli unsurdur. Birey idealindeki hedefleriyle mevcut durumunu kıyasladığında arada bir çelişki görürse, harekete geçmekte ve kariyer karar verme ihtiyacı hissetmektedir. Örneğin kişinin mesleki yeterliliğini kendince ideal kabul ettiği bir seviyenin aşağısında görmesinden dolayı değişik sertifika programlarına katılması ve değişik kurslara katılması buna örnek olarak gösterilebilir (Dülger, 2009).

2.1.3. Harren'e Göre Mesleki Karar Verme

Harren'nin (1979), üniversitede eğitim gören öğrencilerinin mesleki karar verme davranışlarını açıklamak için geliştirdiği model, 4 faktörden oluşmaktadır.

Bu faktörler süreç, özellikler, görevler ve durumlardır.

- Süreç, kuramın temel yapısıdır. Süreç, kişinin kendi kararlarını verdiği ve bu kararları uygulamaya geçirdiği dört basamaktan oluşur. Harren, sürece ait olan basamakların farkında olma, planlama, karar ve uygulama safhalarından oluştuğunu düşünür.

- Özellikler, bireyin dengeli kişilik özelliklerini kapsar ve bireyin karar sürecinde karşılaşmış olduğu durum ve görevleri idrak etmesini belirler.
- Görevler, karar verme becerilerinin yerine getirilmesiyle ilgili bir kavram olup yerine getirilmesi gereken mutlak gelişim görevleridir.
  - Durumlar ise kişinin halihazırdaki ruhsal durumu ile gerçekleşen beklenmedik olayların kişi üzerinde etkisi ile ilgili olan son faktördür.

Haren (1979) geliştirdiği kurama paralel olarak bazı varsayımlar ortaya koymuştur:

1. Etkili karar vericilerin benlik algıları yüksektir. Bunların tutarlı bir kişilik yapıları ve mantıklı karar verme yetenekleri vardır.
  2. Gelişimsel görevlerini yerine getiren kişiler, bir problemle karşılaştığında bunu rahatça çözebilirler
  3. Karar sürecinde başarısızlığın yaşanması ya da olumsuz bir değerlendirmeye karşılaşılması, işinin karar verme sürecini durdurabilir.
  4. Kişinin çevreden destek alması veya kararına ilişkin çevreden pozitif değerlendirmeler alması, onun karar verme sürecini kolaylaştırır.
  5. Orta seviyedeki kaygı düzeyi, bireyi karar verme aşamasında olumlu yönde etkiler.
- Harren(1979)'e göre, karar verme aşamasındaki insanlar birbirlerinden farklı tepkiler verirler.

Harren 3 tip karar verme şeklinden bahseder:

1. *Sezgisel karar verme*: Kişi, seçenekleri yeterince gözden geçirmez. Anlık duygularına göre karar verir.
2. *Bağımlı karar verme*: Kişi başkalarının isteklerini çok önemser ve çoğunlukla onların gösterdiği yönde hareket eder.
3. *Mantıklı karar verme*: Birey, seçenekler üzerinde düşünür ve rasyonel/akılcı bir yol bulmaya çalışır.

2.2. Mesleki Kararsızlık

Mesleki kararsızlık, belli bir mesleği seçmekte bireylerin düştüğü bir yetersizlik durumudur. Bir gencin yaşamı boyunca icra edeceği mesleğini, kesin olarak belirlemesi gereken bir dönem vardır. Eğer bir genç mesleğini seçeceği çağa geldiği halde hala meslek seçenekleri arasında bocalayıp sıkça karar değiştiriyor ve bir türlü mesleki tercihini netleştiremiyorsa, bu gencin mesleki açıdan bir kararsızlık yaşadığını söyleyebiliriz (Kuzgun, 2000). Diğer bir ifadeyle mesleki kararsızlığı, mesleki karar verme sürecindeki bir “gecikme” olarak da ifade edebiliriz (Çakır,2003)

Lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun meslek seçimi ve alan seçimi konularında kararsızlık yaşadığını göstermektedir. Bazı araştırmalar bu oranın %20 ile %60 arasında değiştiğini göstermiştir (Çakır, 2011). Birçok öğrenci, seçeceği alanla ya da ileride icra etmeyi düşündüğü mesleki yaşantısı ile ilgili kararsızlıklara ve çelişkili duygu ve düşüncelere sahiptir. Bu kararsızlık, öğrencilerin kariyer gelişimleri üzerindeki en önemli engellerden birisini oluşturmaktadır (Akkoç, 2012).

Lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın daha çok “gelişimsel mesleki kararsızlık” olduğu söylenebilir. Öğrencilerin mesleki kararsızlık yaşamaları, onların mesleki olgunluklarının düşük olmasıyla ilişkilidir (Hamamcı ve Çoban, 2007). Yani bu dönemdeki öğrencilerin/gençlerin yeterince olgunlaşmaması ve kendilerinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmemesi onları mesleki kararsızlığa sürüklemektedir (Çakır, 2003). Fakat gençlerin yaşadığı bu kararsızlık durumu fazla yadırganmamalıdır. Zira bu durum sanıldığı kadar kolay değildir. Mesleki olgunluk düzeyleri her ne seviyede olursa olsun hatta gerekli rehberlik hizmetleri almış olsalar dahi yine de öğrencilerin meslek seçimi sürecinde kararsızlıklar yaşaması olağan bir durumdur. Diğer bir ifadeyle, gençlerin çok kısa bir süre içinde tercih edeceği meslekle ilgili uygun bir karar alması beklenmemelidir (Kepçeoğlu, 1990).

Hartman ve Fuqua (1983) mesleki kararsızlık yaşayan bireylerin üç temel sorununun olduğunu belirtmişlerdir: Yüksek bir kaygıya sahip olmaları, denetim odağının dışsal algılanması ve kişilik problemleri (Akt. Çakır, 2011). Mesleki kararsızlıkla ilgili yapılan çalışmalara göre, mesleki kararsızlık yaşayan kişilerin en belirgin özelliği oldukça kaygılı kişiler olmalarıdır. Ayrıca beceri yönünden eksik olmalarının yanı sıra bazı kişisel çatışmalar

yaşamaları ve mesleki açıdan olgun olmamaları da bu kişilerin özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kırdök, 2010).

2.2.1. Mesleki Kararsızlığın Sebepleri

Mesleki kararsızlığın sebepleri altı madde halinde özetlenebilir:

2.2.1.1. Bireyin Meslekleri Yeterince Tanıyamaması

Günümüzde meslek sayısının giderek artması, buna karşın gençlerin bu meslekler hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmaması, onları mesleki kararsızlığa sürüklemektedir. Özellikle ortaya çıkan yeni meslek grupları bu anlamda gençlerin bocalamasına sebep olmaktadır.

Sözgelimi 2015 Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları Ve Kontenjanları Kılavuzunda belirtilen “Polimer Mühendisliği”, “ Perfüzyon Teknikerliği” ve “Podoloji” vb. bölümler bulunmaktadır. Geleneksel ve bilindik meslekler hakkında göreceli olsa da bilgi sahibi olan gençler, yeni açılan bu bölümler konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olamadığından kararsızlık yaşayabilmektedirler (<http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/OSYS/2015-OSYSKONTKILAVUZU15072015.pdf>)

2.2.1.2. Bireyin Yetenek ve İlgilerinin Yeterince Ayrışmamış Olması.

Genellikle yaşamın ilk dönemlerinde bireylerin ilgi ve yetenekleri pek ayrışmamıştır. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin ilgi ve yetenekleri ayrışmaya başlar. Fakat bu ayrışmanın olabilmesi için kişinin çeşitli “yaşantılara açık olması” ve bunlar arasında tercih yapma hakkına sahip olması gerekmektedir. Ancak bireyin yaşantılarının tekdüze olması halinde onun ilgilerinin belirmesi oldukça zor olmaktadır. Özellikle okullarda seçmeli derslerin çok az olduğu ve ders dışı faaliyet olanaklarının oldukça sınırlı olduğu durumlarda öğrenciler kendilerini çeşitli alanlarda deneme imkânı bulamamakta ve bundan dolayı da gerçek yetenek ve ilgilerini belirleyememektedirler (Kuzgun, 2006).

2.2.1.3. Birçok Alanda Üstün Yeteneklere Sahip Olan Bireyin Yaklaşma – Yaklaşma Çatışması Yaşamasi.

Üstün yetenekli bireyler birçok sahada yüksek bir donanıma sahip olduğundan, birçok sahada üstün bir performans gösterirler. Bu bireyler birden fazla sahada “kendilerini gerçekleştirme” imkânına sahip olduğundan bir nevi “yaklaşma-yaklaşma çatışması” yaşarlar. Onların yaşamış olduğu bu çatışma karar vermekte zorlanmalarına sebep olmaktadır (Kuzgun, 2006).

Bazı öğrenciler hem sayısal alanda hem de sözel alanda üstün bir yeteneğe sahiptirler. Bu öğrenciler genel anlamda “üstün yetenekli kişiler” olarak tanımlanırlar. Birçok sahada üstün yeteneklere sahip olan bu gençler kendilerine uygun meslek bir alanı seçerken kararsızlık yaşamaktadırlar. Bu öğrenciler genellikle yetenek ve ilgi düzeylerinin eşit olduğu alanı seçerek kararsızlıklarıyla basa çıkmaya çalışırlar (Doğan, 2010).

2.2.1.4. Sosyo - Ekonomik Koşulların Etkisi

Özellikle ailesinin sosyo - ekonomik durumu iyi olmayan bireyler, meslek seçimi yaparken ilgi ve istidatlarını göz önünde bulundurmak yerine öncelikle mesleğin sağlayacağı ekonomik koşulları ön planda tutabilmektedir. Bu durumda birey ilgi duyduğu meslekle, ekonomik gerekçelerle seçmek zorunda kaldığı meslekler arasında bir kararsızlık yaşayabilmektedir.

Sözgelimi arkeolojiye karşı büyük bir ilgi duyan gencin bu bölümü tercih etmek yerine, ekonomik kaygılardan ötürü mühendislik fakültesini seçmesi bu duruma bir örnek olarak verilebilir.

2.2.1.5. Kronik Kararsızlık

Bireyin mesleki kararsızlık yaşamasının bir nedeni de “kronik kararsızlıktır”. Kronik kararsızlık aslında bir kişilik bozukluğu olup, psikolojik işlev bozukluğunun sonucunda oluşabilmektedir. Kronik kararsızlık yıllar boyunca devam edebilir ve uzun süreli bir müdahaleyi gerektirir (Çakır, 2003)

Kronik kararsız bireyler karşılaştıkları hemen tüm durumlarda kararsızdırlar. Bu kişiler ilgili ölçme araçlarından da yüksek düzeyde “kararsızlık puanları” almaktadırlar. . Kronik kararsız kişilerin mesleki kimlikleri düşüktür. Benlik saygıları düşüktür ve hedef belirlemede sorunlar yaşarlar.

Aslında kronik kararsızlık, kişinin gelişiminin normal bir parçası değildir. Ve kararsızlık sadece meslek seçimi sürecinde gözlenen bir durum da değildir. Bilakis kişinin yaşamının genelinde gözlenebilen bir durum olup, karar verilmesi gereken tüm sorunlara genellenebilen bir durumdur. Bu yönüyle kararsızlığın köklerinin bireyin kişilik özelliklerinde saklı olduğu söylenebilir (Doğan, 2010).

2.2.1.6. Bireyin İstekleriyle Çevresindekilerin İsteklerinin Uzlaşmaması.

Bireyin meslek seçimi sürecinde, kendi istekleriyle çevresindekilerin kendisine tavsiye ettiği (hatta bazı durumlarda dayattığı) mesleki alternatifler arasında bocalaması ülkemizde, sıkça karşılaşılan bir durumdur. Böyle bir durumda ergenin mesleki hedefiyle çevresinin- özellikle ebeveynin- beklentileri arasında tutarlılık yoktur. Yani gencin çevresinin kendisine önerdiği mesleki alternatifler, gencin ilgi ve yeteneklerine uygun değildir (Çınar, 2011).

Bazı durumlarda çevredekilerin bu yönlendirmesi da “baskıya” dönüşebiliyor. Birey, bir noktadan sonra kendisine uygulanan baskılara dayanamaz ve onların istediği mesleği seçmek zorunda kalabilir. Oysa bu meslek gencin öz yapısına uygun olmaz. Bu bağımlı karar verme tarzı, daha sonra genci mutsuz edecek belki de mesleki eğitiminde başarısız kılacaktır (Çoban, 2005).

Gençler, ebeveynlerinin kendisine sunduğu mesleki tercihi kabul etmediğinde ise anne-babasının sevgisini ve özellikle maddi desteğini kaybetme riski ile karşılaşabilmektedir. Bu sorun genci kaygılı ve mutsuz yapacaktır. Ergenin bu kaygı ve mutsuzluğu onun “yaklaşma-uzaklaşma çatışmasını” yaşamasına, bu da sürekli kararsızlık yaşamasına yol açabilir (Doğan, 2010).

2.3. Algılanan Sosyal Destek ve Mesleki Kararsızlık

Sosyal destek, en basit ifadeyle kişinin çevresinden aldığı psiko - sosyal dayanaktır. Kişinin ailesi, çevresi, arkadaşları, öğretmenleri ve iş hayatındaki arkadaşları o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturur. Yine ideolojik temelli grupların yanı sıra, dini ve etnik gruplar da kişinin önemli sayılan sosyal destek kaynaklarıdır (Yıldırım, 1997).

Bozgeyikli'ye (2010) göre sosyal destek, kişilerin önem verdiği ve değerlendirmelerini önemli saydıkları bireyler tarafından sevdikleri ve önemli kabul ettikleri yönündeki algılardır. Öğrencilerin sosyal destek kaynakları ele alındığında, bunun daha çok aile üyelerinden oluştuğu görülmüştür. Aile üyeleri içerisinde de bilhassa annenin önemli bir yeri vardır. Anne, sosyal ağ içinde ilk sırada yer almaktadır. Zira gençlerin duygusal yaşamıyla en fazla ilgilenen anneleridir (Kartal, 2009).

Sosyal destek, kişinin yaşamında hemen her zaman yardım alabileceği bireylerin bulunması olarak da tanımlanmaktadır. Sosyal destek kişinin sevgi ve şefkat ihtiyacını karşıladığı gibi bir gruba ait olma ihtiyacı gibi sosyal gereksinimlerini de karşılar. Kişinin benlik saygısıyla psikolojik sağlığı da sosyal destek kaynaklarından önemli derecede etkilenmektedir (Ünüvar,2003). İnsanoğlu psikolojik yapısı gereği, mutlu olduğu anlarının yanı sıra sıkıntılı dönemlerinde de ailesinin, arkadaşlarının, öğretmenlerinin ve diğer kişilerin desteğine ihtiyaç duyar (Ateş, 2012)

Sosyal destek algıları üzerinde yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin üzerindeki baskı arttıkça, öğrencilerin algıladığı sosyal destek seviyesi düşmektedir. Yine sosyal destek seviyesi düşük olan öğrenciler, bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilenmekte ve ruh sağlıkları da buna bağlı olarak olumsuz yönde etkilenmektedir (Ateş, 2012).

Sosyal destek ile ilgili literatür incelendiğinde özellikle son dönemlerde sosyal destek kavramından ziyade “algılanan sosyal destek kavramının” daha çok önemsendiği görülmektedir. Birçok araştırmacıya göre sosyal desteğin kendisinden ziyade “bu desteğin algılanış şekli” ve birey üzerinde bıraktığı etki daha önemlidir (Ünüvar, 2003). Zira sosyal destek kaynakları, birey açısından her zaman destekleyici olarak kabul edilmeyebilir. Yakın çevrenin bireye destek verme girişimleri bazen amacına ulaşamayabilir. Diğer bir ifadeyle iyi

niyetli gayretler, yardımcı olma hususunda başarısız kalabilir ya da stres yaşayan birey için olayları daha kötüye götürebilir (Karadağ, 2007).

2.3.1. Sosyal Destek Kaynaklarının Mesleki Kararsızlığa Etkisi

Sosyal destek kaynaklarının açıktan veya gizli bir şekilde gencin üstünde oluşturduğu baskı, gencin mesleki karar sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Başta gencin ailesi ve yakın akraba çevresi olmak üzere öğretmenler ve akran grupları, gencin mesleki tercihlerini önemli derecede şekillendirmektedir (Çelik, 2009).

2.4.1.1. Ailenin, Mesleki Kararsızlığa Etkisi

Gençlerin en önemli sosyal destek kaynağı olan aile, gencin mesleki karar sürecinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Kartal, 2009). Anne – babaların tutum ve tavırlarının yanı sıra, çocuklarındaki mesleki gelişimi destekleyici davranışları, çocuklarının mesleki kararlarını etkileyebilmektedir. Örneğin mesleki karar sürecinde ebeveyninden baskı görmeyen gençler, meslek seçiminde daha rahat ve kararlıdırlar. Bu açıdan bakıldığında ebeveyninden algılanan sosyal destek arttıkça gençlerdeki mesleki kararsızlığın azaldığı söylenebilir (Yazıcıoğlu, 2008).

Kuzgun (2000), ebeveynlerin çocuklarının kariyer gelişimi üzerindeki tesirlerini şöyle özetler: Ebeveynler, çocuklarının bazı istidatlarının gelişimi için uygun ortam hazırlarken bazılarını ihmal edip bastırabilir. Yine ebeveynler bazı mesleklere karşı olumlu ve olumsuz bakış açılarını çocuklarına aşılayabilir ve onların mesleki değerlerini etkileyebilir. Yine lise öğrencilerin anne babadan aldıkları sosyal destek arttıkça mesleki olgunluklarının arttığı bulunmuştur (Sürücü, 2005).

Mesleki karar sürecinde değişik sebeplerden ötürü ebeveyninden baskı gören gençler, kendi hedef ve beklentilerinden ziyade ebeveynlerinin beklentilerini karşılama zorunluluğunu yaşarlar. Bir başka deyişle bu gençler, ebeveynlerinin beklentileri ile kendi beklentileri arasında sıkışıp kalmakta ve “mesleki kararsızlığa” düşmektedirler (Öztemel ve Yüksel, 2011).

Bazı anne-babalar çok istedikleri halde zamanında gerçekleştiremedikleri mesleki arzularına kendi çocuklarının şahsında ulaşmak isterler. Kimi ebeveynler, kendi içinde ukde kalan mesleği seçmesi için çocuğuna baskı bile yapabilmektedirler. Ebeveynin bu tarz “ukde içerikli” mesleki hayalleri gencin idealindeki meslekle bağdaşırsa herhangi bir sorun ortaya çıkmamaktadır. Fakat gencin hedeflediği meslekle ebeveynin istediği meslek farklı olunca gençler büyük bir mesleki kararsızlığa düşerler. Bu durumda genç, kendi istediği meslekle ailesinin kendisine sunduğu/dayattığı meslek arasında gel-git yaşayabilir. Ebeveynin bu husustaki ısrarı karşısında bazı gençler boyun eğerken bazı gençler de isyan eder. Gencin bu isyanından dolayı aile içi çatışmalar ve gerginlikler yaşanabilmektedir (Hamamcı ve Kürşat, 2005).

Ailenin sosyo- ekonomik düzeyi de (SED), gençlerin mesleki kararsızlığında önemli bir faktördür. Vurucu (2007) tarafından 1312 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, meslek seçiminde ailelerinin sosyo ekonomik durumlarının etkili olduğunu düşünen öğrencilerin oranı %41’dir. Kulaksızoğlu’na (1999) göre, sosyoekonomik olarak orta düzeyde olan ebeveynlerin çocukları genellikle toplum için yüksek itibarlı olan mesleklere yönelmektedir. SED’i düşük olan aileler, gençlerin ilgi ve istidatları doğrultusunda meslek seçimlerini yeteri kadar desteklemezler. Bu aileler, çoğunlukla gençlerin en kısa sürede ekonomik güvence elde edebilecekleri mesleklere yönelmelerini istemektedirler. Fakat bu durum gençlerin idealindeki mesleki hedeflerden taviz vermeleri anlamına gelebiliyor. Genç, idealindeki meslekle ebeveynin öngördüğü meslek arasında seçim yapmak zorunda kalabilmektedir. Bu seçim ise genci mesleki kararsızlığa sürükleyebiliyor. SED’i yüksek olan ailelerde ise durum çok daha farklıdır. Bu aileler meslek seçim sürecinde gençlerin ilgi ve yeteneklerini önemsemekte ve bu gençlerin istidatları doğrultusunda mesleki tercihler yapmasını desteklemektedirler (Başkal,2009).

Ebeveynin mesleki karar sürecinde gence rehberlik etmemesi ve ona gereken desteği vermemesi de gencin mesleki kararsızlığını arttıran hususlardandır. Desteksiz ve başı bos kalan gençler büyük bir bocalama yaşar ve yoğun bir şekilde kaygı duyarlar. İşin tuhaf olan kısmı şu ki, bu tarz ebeveynler mesleki karar sürecinde çocuklarını yalnız bıraktıklarının farkında değillerdir. Bilakis bu ilgisizliklerini “demokrat ebeveyn” olmanın bir gereği olarak görebilmektedirler (Köprü, 2007).

Önemli sosyal destek kaynaklarından olan “yakın akrabalar” ve “komşular” da gencin mesleki karar sürecinde çok etkilidirler. Gencin seçmek istediği meslek hakkında akrabaların kanaat belirtmesi, özellikle komşu / akrabalar içinde gözde mesleklere sahip kişilerin varlığı ve gencin seçmek istediği mesleğin akrabaların arasındaki akranlarıyla kıyaslanması gencin bocalamasına sebep olabilir (Köprü, 2007). Öte yandan yakın akrabaların mesleki pozisyonu da gençlerin mesleki tercihlerini etkiler. Sözgelimi öğrencilerin seçtiği meslekte yakın akraba olup-olmadığına göre mesleği tercih etme nedenleri incelediğinde; tanıdığı veya akrabası olan öğrencilerin %35.5’inin akrabalarının mesleğini seçtikleri görülmüştür (Sarıkaya ve Khorshid 2009).

2.4.1.2. Arkadaş Çevresinin Mesleki Kararsızlığa Etkisi

Arkadaş çevresinin etkisi de mesleki kararsızlığın önemli sebeplerinden birisidir. Vurucu (2007) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, meslek seçiminde arkadaşların ve çevrenin etkili olduğunu kabul eden öğrencilerin oranı %47’dir. Yine İbiş (2011) tarafından yapılan bir araştırmada; örneklem olarak alınan öğrencilerin %36’sının üniversitede okuyacağı bölümü tercih ederken arkadaşlarının tesirinde kaldıkları görülmüştür. Hatta yapılan bazı araştırmalara göre, arkadaş grupları gencin meslek seçiminde aile üyelerinden bile daha etkili olabilir (Kutlu, 2006).

Arkadaş gruplarının, gencin seçmeyi düşündüğü meslekler hakkındaki kanaat belirtmesi, gencin mesleki kararını etkilemektedir. Yine birçok gencin meslek seçimi yaparken, arkadaşlarının tercih etmeyi düşündüğü mesleklerle kendi mesleki hedefini kıyasladığı söylenebilir. Bu kıyas beraberinde *mesleki kararsızlığı* getirebilir. Örneğin öğretmen olmayı düşünen bir öğrencinin yakın arkadaş grubu mimarlığı düşünüyorsa öğrenci, “Acaba ben de mimarlığı mı tercih etsem?” şeklinde bir düşünceye kapılabilir (Köprü, 2007).

Lise öğrencileri, mesleki kararlarını verirken bir taraftan ailelerinden ve öğretmenlerinden bilgi / destek alırken, diğer taraftan da kendisiyle ortak paydaya sahip olan okul / sınıf arkadaşlarıyla bu konuyu değerlendirirler. Fakat öğrenciler arasındaki bu etkileşimin onlardaki kariyer kararsızlığı pekiştirdiği bilinmektedir. Örneğin Öztemel (2012) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek arttıkça öğrencilerin mesleki kararsızlığı da buna paralel olarak artmaktadır.

Lise öğrencilerinin alan seçimi sürecinde birbirlerini etkilemeleri, mesleki kararsızlığın önemli bir kilometre taşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte birçok öğrenci başta sınıf arkadaşları olmak üzere arkadaş gruplarının yönlendirmeleri doğrultusunda alan seçimi yapar.

Birçok öğrenci bu aşamada hangi alanı seçeceğine bir türlü karar veremez. Kendi ilgi ve istidatlarına uymadığı halde birçok öğrenci arkadaş gruplarını tesiriyle farklı bir alan seçebiliyor. Mevcut eğitim sistemimize göre alan seçimi meslek seçiminin ön basamağı olduğu için öğrencinin yaşadığı bu bocalama bir anlamda mesleki kararsızlığın değişik bir versiyonu olarak görülebilir.

Diğer taraftan sosyo ekonomik olarak alt sınıftan gelen ve orta sınıftan arkadaş çevresi olan ergenlerin orta sınıftan arkadaşları olmayanlara nazaran daha yüksek statülü mesleki tercihler yaptığı görülmüştür. (Bekçi, 2009).

2.4.1.3. Öğretmenlerin Mesleki Kararsızlığa Etkisi

Gencin mesleki kararsızlık yaşamasında öğretmenlerin de etkisi vardır. Öğrencilerin yarısından fazlası, meslek seçimi yaparken öğretmenlerinin etkisinde kaldıklarını belirtmişlerdir (Kıyak, 2006). Özellikle branşlarına hâkim olan ve öğrencilerin nazarında “otorite” olarak kabul gören “model öğretmenlerin” tutum ve davranışlarının, gencin mesleki karar ya da kararsızlığında belirleyici rol oynadığı bilinmektedir.

Sözgelimi mühendis olmayı düşünen bir öğrencinin, öğretmenleri tarafından işletme ya da iktisat bölümüne yönlendirilmesi öğrencinin kararsızlık yaşamasına sebep olabilir. Böyle durumlarda öğretmenlerin, öğrencileriyle ilgili doğru kararlar alabilmesi ve onları doğru bir şekilde yönlendirebilmesi için öğrencileri objektif olarak tanımaları ve onlara yeteri kadar zaman ayırmaları gerekmektedir Fakat sınıfların çok kalabalık olması ve okul müfredatının çok yüklü olması öğretmenlerin bu anlamdaki fonksiyonunu engellemektedir (Köprü, 2007).

Şahin (2006) tarafından yapılan bir araştırmaya okullardaki psikolojik danışmanlardan rehberlik hizmeti alan öğrencilerin, böyle bir hizmeti alamayan öğrencilere oranla daha az

mesleki kararsızlık yaşadığı görülmüştür. Bu ifade mesleki karar sürecinde rehberlik almanın öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeyini azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada öğrencilerin meslek seçimi sürecinde okullarındaki rehberlik servislerinden ziyade dersanelerindeki rehberlik servisinden daha çok yararlandıkları anlaşılmıştır. (Okuldaki rehberlik servisinden yararlandıklarını ifade edenlerin oranı % 9.3 iken dersanedeki rehberlik servisinden yararlandıklarını söyleyenlerin oranı % 37.5'tir.)

Öztemel (2012) tarafından yapılan bir araştırmaya göre aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal desteğin artması, liseli gençlerin mesleki kararsızlığını önemli ölçüde azaltmaktadır.

2.4. Alan Seçimi ve Mesleki Kararsızlık

2.4.1. Meslek Seçiminin Bir Ön Aşaması Olarak Alan Seçimi (Ders Seçimi)

Mevcut eğitim sistemimize göre lise öğrencileri 11.sınıfa geçtiklerinde üniversitede okumak istedikleri bölümlere göre alan/ders seçimlerini yapmakta ve böylece kendilerine uygun bir kulvar seçmektedirler. Öğrenciler alan/ders seçimi yaparken bir yönüyle ileride icra etmeyi düşündükleri meslekleri belirlemektedirler.

Örneğin tıp fakültesinde okumak isteyen bir öğrenci, 11.sınıfa geçtiğinde ders seçimini sayısal ağırlıklı derslerden yaparken (MF), tarih öğretmeni olmayı düşünen bir öğrenci ise sözel ağırlıklı dersleri (TS) seçmektedir. Bu açıdan bakıldığında alan seçimi, lise öğrencileri için bir “kariyer planlaması” olarak da kabul edilebilir. <http://www.aktuelegitim.com/alan-seciminin-oss-surecindeki-onemi.html>

Liselerdeki dersler “zorunlu ve seçmeli dersler” olarak ikiye ayrılmaktadır. Alan seçiminin özünü de bu “seçmeli dersler” oluşturmaktadır. Zorunlu dersler, okulun bitirilebilmesi için alınması gereken “temel derslerdir”. Seçmeli dersler ise öğrencinin seçebilecekleri derslerdir. Seçmeli derslerin amacı, öğrencileri hayata hazırlamak ve onların ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkarılmasına katkı sağlamaktır (Aslan, 2014).

Kulaksızoğlu (2007), alan ve meslek seçimini, kişinin yaşamı boyunca yapacağı en önemli seçimlerden biri olarak görmektedir. Öğrenciler, lisede iken hangi alanı tercih edeceğine karar vermekte ve buna paralel olarak da üniversitede hangi yükseköğretim

programını okuyacağını belirlemek durumundadır. Kişi, mesleğini seçmekle bir bakıma yaşayacağı çevreyi, ekonomik durumu ve ilişkide bulunacağı sosyal çevreyi de seçmektedir.

Lisede seçilen alan, öğrencilerin üniversitede tercih edeceği bölümü önemli oranda belirlemektedir. Nitekim Korkut-owen vd.(2012) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin %30.6'sı okudukları bölümü seçme nedeni olarak lisedeki alan tercihlerini göstermişlerdir.

Akengin (2008) tarafından yapılan benzer bir araştırmada da öğrencilerin %23'ü lisedeki alan doğrultusunda üniversitede bölüm seçtiklerini belirtmişlerdir. Fakat yapılan bazı araştırmalar, lise öğrencilerinin alan seçimi konusunda yeterince bilinçli olmadıklarını göstermektedir. Sözelimi Yanpar ve Özen (2004) tarafından yapılan bir çalışmaya göre lise öğrencilerinin %82'si bilinçli bir şekilde alan seçimi yapamamaktadır.

Öğrencilerin lisede iken ilgi ve istidatlarına uygun alanları seçmeleri, öncelikle onların kendilerine uygun yükseköğretim programlarını kazanmalarının yolunu açmakta, neticede ise maddi ve manevi olarak doyum sağlayacakları meslekler edinmelerini kolaylaştırmaktadır. Doğal olarak bu durum, insan kaynaklarımızın verimli bir şekilde değerlendirilmesi ve ülkemizin sahip olduğu insan gücünün daha işlevsel bir şekilde kullanılması anlamına gelmektedir (Şengün,2013).

Mutlu'ya (2011) göre, kişinin alan seçimi sürecinde kararsız kalması ve neticede kendisine uygun olmayan bir alan seçmesi onu zincirleme olarak bazı yanlışlara sürüklemektedir. Zira yanlış alan seçimi öncelikle kişinin yanlış bir yükseköğretim programını seçmesine, sonrasında da yanlış bir iş/meslek seçmesine ve nihayetinde ise kişinin yaptığı işten doyum almamasına sebep olmaktadır.

2.4.2. Alan Seçimiyle Mesleki Kararsızlık Arasındaki İlişki

Lisede yapılan alan / ders seçimi, bir bakıma öğrencinin gelecekte icra edeceği mesleği de belirlediğinden, öğrenciler açısından zorlu geçebilmektedir. Öğrenciler alan/ders seçimlerini yaparken bir anlamda meslek seçimlerini de yaptıklarından, iç dünyalarında bir takım gel-gitler ve kararsızlıklar yaşayabilmektedirler. Bu yönüyle alan seçiminde yaşanan kararsızlığa, mesleki kararsızlığın değişik bir versiyonu gözüyle de bakılabilir.

Sözelimi İngilizce öğretmenliğiyle avukatlık tercihi arasında bocalayan bir öğrenci, lisede alan seçimini yaparken “yabancı dil” alanıyla “Türkçe-Matematik” alanını arasında kalmakta ve bu anlamda kararsızlık yaşamaktadır.

Alan / ders seçimi, meslek seçiminin bir alt basamağıdır. Hangi mesleği seçeceğine karar veren öğrenci, alan seçimini de doğru bir şekilde yapmaktadır. Fakat seçeceği meslek konusunda kararsızlık yaşayan öğrenci alan seçimi sürecinde de bocalamaktadır. Diğer bir ifadeyle seçeceği alanın kendisini idealindeki mesleğe ulaştıracağını düşünen öğrenci, alanını belirlerken herhangi bir kararsızlık yaşamazken, seçtiği alanı bu hedefine ulaşmak için bir basamak olarak görmeyen öğrenciler ise kararsızlık yaşamaktadırlar.

Yapılan bazı çalışmalar lise öğrencilerinin alan seçiminde yaşadığı kararsızlığın bu faktörden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Örneğin Kıyak (2006) tarafından yapılan çalışmaya göre lise öğrencilerinin %22’si okumakta oldukları alanın hedefledikleri mesleğe ulaşmak için doğru bir tercih olmadığını düşünürken, %16’sı ise seçtiği alanın doğru olup - olmadığı konusunda henüz karar vermediklerini belirtmişlerdir. Buna anlamda öğrencinin alan seçimi yaparken dikkat edeceği en önemli husus, seçeceği alanın ileride icra etmeyi düşündüğü meslek için bir basamak olup-olmadığına karar vermektir.

Ülkemizde yapılan araştırmalara göre öğrencilerin önemli bir kısmı alan seçimi, üniversitede bölüm seçimi ve meslek seçimi konularında kararsızlık yaşamaktadırlar (Yazıcıoğlu, 2008). Başka bir ifadeyle, ülkemizde çoğu öğrenci “bir üst öğrenim kurumuna geçme” ve meslek seçimi ile ilgili karar verme süreçlerinde güçlük çekmektedirler. Bu öğrenciler kariyer alternatifleri arasında, kendilerine en uygun olan mesleki alana yönelirken kararsız kalmaktadırlar (Çakır, 2003).

Lisede alan / ders seçimi konusunda kararsızlık yaşayan ve bundan ötürü kendi ilgi ve istidatlarına uygun bir alan seçemeyen öğrenciler, üniversiteyi kazanınca hatta üniversiteden mezun olduktan sonra da benzer şekilde mesleki kararsızlık ve doyumsuzluk yaşamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle gömleğin ilk düğmesi yanlış iliklenince diğer düğmeler de yanlış iliklenmektedir.

ÖSYM'nin yayımladığı veriler incelendiğinde, bu durumun ülkemizde belirgin bir sorun olduğu görülmektedir. Örneğin ÖSYM'nin verilerine göre 2006 ile 2014 yılları arasında üniversite sınavına başvuran öğrenciler içinde “Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş” kategorisindeki öğrencilerin oranı % 2’den % 6’ya çıkmıştır (Tablo -1).

Yine aynı tarih aralığında “Daha Önce Yerleşmiş” kategorisindeki öğrencilerin oranı ise % 13’ten % 22’ye çıkmıştır. (www.osym.gov.tr) Bu verilerden de anlaşıldığı gibi, öğrencilerin lise yıllarında “alan seçimi” ile başlayan “mesleki kararsızlık” serüveni, üniversitede ve sonrasında da iş hayatında da devam etmiştir.

Tablo – 1 : 2006 – 2014 Yılları Arasında Öğrenim Durumuna Göre ÖSYM’ye Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

Öğrenim Durumu	2006 Yılı		2010 Yılı		2012 Yılı		2014 Yılı	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Son Sınıf Düzeyinde	720.671	43	689.964	43	780.737	43	839.998	41
Önceki Yıllarda Yerleşmemiş	695.894	41	470.523	30	562.921	31	635.164	31
Daha Önce Yerleşmiş	220.978	13	365.536	23	395.832	22	437.766	22
Bir Yükseköğretim Prog. Bitirmiş	40.840	2	62.525	4	94.363	5	121.647	6
Toplam	1.678.383	100	1.588.548	100	1.833.853	100	2.034.575	100
Kaynak: http://www.osym.gov.tr/belge/1-12668/gecmis-yillardaki-sinavlara-ait-sayisal-bilgiler.html								

2.4.3. Alan Seçiminde Kararsızlığı Etkileyen Faktörler

Lise öğrencilerinin kendilerine uygun bir alan seçmesi onların üniversite sınavında daha başarılı olmasına ve mesleki doyum sağlayacakları bir bölüm kazanmalarına katkı sağlamaktadır. Bu öğrencilerin lisede iken kararsızlığa düşüp alan seçiminde yapacakları yanlışlık ise hedefledikleri başarıyı elde etmelerini zorlaştıracak gibi onların mesleki kararsızlığa düşmesine de kapı aralayacaktır (Yıldırım,2012).

Alan seçimi konusunda alınan kararda öğrencilere bir seçme hakkı verilse de aslında son karar, çoğu zaman öğrencilerin çevresindeki kişilerin etkisiyle olabilmektedir (Çakır, 2011). Lise öğrencilerinin alan seçiminde kararsızlık yaşamalarının en önemli sebebi

aileleridir. Ebeveynin öğrenciye yaklaşım tarzı, öğrenciye destek oluşu, öğrenciye rehberlik etmesi bu süreçte çok önemlidir. Ebeveynin bu süreçteki yapıcı rolü öğrencinin alan seçimini kolaylaştırırken, baskıcı ve rehberlikten uzak davranışları ise öğrencinin alan seçiminde kararsızlığa düşmesine sebep olmaktadır.

Arkadaş çevresinin telkinleri ve öğretmenlerinin kanaatleri de öğrencinin alan seçiminde belirleyici olmaktadır. Arkadaş çevresinin subjektif değerlendirmelerinin yanı sıra öğretmenlerin, öğrenciyi yeteri kadar tanımadan sunduğu tavsiyeler alan seçimi konusunda öğrencinin kafasını karıştırabilmektedir. Yine öğrencinin seçmeyi düşündüğü mesleği net bir şekilde belirlememesi, seçilecek alandaki mesleklerin iş bulma imkânları ve bu mesleklerin saygınlıkları da alan seçimi sürecinde çok etkilidir.

Hamamcı ve Çoban (2007), mesleki kararsızlığın yaklaşık %53'ünün akılcı olmayan düşüncelerden kaynaklandığını ifade etmektedir. Benzer şekilde toplumumuzdaki alan seçimine ilişkin “yanlış düşünce kalıpları” da öğrencilerin alan seçiminde kararsızlık yaşamalarına sebep olmaktadır.

Ülkemizde zeki ve başarılı öğrencilerin “sayısalcı”, vasat ve başarısız öğrencilerin ise “Eşit Ağırlıkçı” veya “Sözelci” olduklarına dair yanlış bir inanç vardır. Bu düşünce tarzı, sayısal alanın haricindeki alanların öğrencilerin nazarında prestij kaybına uğramasına sebep olmaktadır.

Sayısal alanın yüceltildiği ve diğer alanların da horlandığı bu yanlış düşüncenin etkisiyle birçok öğrenci alan seçerken bocalamakta ve sayısal derslerde başarılı olamayacağı halde bu “olumsuz etikete” maruz kalmamak için sayısal alanını seçebilmektedir. <http://www.egitimpusulasi.net/?Syf=18&Hbr=813745&Lise-%C3%B6%C4%9Frencilerinin-alan-se%C3%A7imini-etkileyen-fakt%C3%B6rler>

2.5. Mesleki Kararsızlık, Algılanan Sosyal Destek ve Alan Seçimiyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde mesleki kararsızlık, algılanan sosyal destek ve alan seçimiyle ilgili yurtiçinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.5.1. Mesleki Kararsızlıkla İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Mesleki kararsızlıkla ilgili olarak, ülkemizde yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Mesleki rehberlikle ilgili ülkemizde “ilk deneysel çalışmanın” Ülkü (1976) tarafından yapıldığı bilinmektedir. Yapılan bu çalışmanın amacı, lise 1.sınıf öğrencilerine yönelik uygulanan grup rehberliğinin “yöneltme açısından etkililiğini” ortaya koymaktır.

Çakır (2003), tarafından yapılan çalışmada, lise birinci sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlığını azaltmak için “grup rehberliği programı” uygulanmıştır. Deney ve kontrol gruplarıyla birlikte yürütülen çalışmada uygulanan grup rehberliği programının, öğrencilerin kararsızlık düzeyini azalttığı ve geliştirilen “Mesleki Karar Envanterinden” daha düşük puanlar aldıkları görülmüştür.

Hamamcı Z. ve, Çoban, A. E. (2007), tarafından Gaziantep’teki liselerde okuyan 282 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, mesleki olgunluğun ve *mesleki kararsızlığın*, “meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarla” ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre “meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların” “genel akılcı olmayan inançlara” göre, mesleki kararsızlığı ve mesleki olgunluğu daha çok yordadığı görülmüştür. Ayrıca bu araştırma, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların mesleki olgunluktan ziyade mesleki kararsızlıkla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Kırdök (2010), “Bilişsel Bilgiyi İşleme Yaklaşımına Göre Geliştirilen Mesleki Karar Verme Programının Sınanması” adlı çalışmasında, geliştirilen programın dokuzuncu sınıf öğrencilerinin *mesleki kararsızlığına* olan etkisini incelemiştir. Yapılan bu araştırmanın sonucunda “denenen programın”, 9.sınıfların mesleki olgunluk seviyelerini yükselttiği, mesleki kararsızlığı ve akılcı olmayan fikirleri azalttığı görülmüştür.

Çınar (2011), yaptığı araştırmada lise son sınıfa giden bir grup öğrencinin mesleki olgunluklarını ve mesleki kararsızlıklarını incelemiştir. Yapılan bu araştırma neticesinde lise öğrencilerinin meslek seçimindeki kararlılık ve olgunluk düzeylerinin ebeveynlerinin eğitim düzeyine göre değişmediği görülmüştür. Ayrıca örneklem grubundaki 237 öğrencinin mesleki olgunluklarının ve mesleki kararsızlıklarının cinsiyetten etkilenmediği görülmüştür. Yine öğrencilerin tercihleri öncesinde dersanelerdeki rehberlik servislerinden aldıkları yönlendirmenin, onların tercihlerindeki olgunluk düzeylerini “marjinal düzeyde” etkilediği, ancak bu durumun onların “kararlılık düzeyini” etkilemediği anlaşılmıştır.

Akkoç (2012), liseli gençlerin “mesleki kararsızlıklarıyla” “kariyer inançları arasındaki” ilişkiyi incelemiş ve mesleki kararsızlığın “cinsiyet ve yaş” değişkenlerine göre farklılaşp - farklılaşmadığını ele almıştır. 299 lise öğrencisini kapsayan bu araştırmada lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın “yaş değişkenine” göre farklılaştığı anlaşılmıştır. Yine bu araştırma sonuçlarına göre mesleki kararsızlığının, üniversite eğitimiyle, akran denkliğiyle ve “iş denemesi kariyer inançlarıyla” pozitif yönde ilişkisi bulunmuştur. Ayrıca lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın “içsel tatminlik, sorumluluk, iş hayatına yönelim, iş denemesi, belirsizlik durumunda vazgeçmemek, risk alma ve çalışma kariyer inançları” ile de negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bacanlı (2012), 9.sınıf öğrencilerini kapsayan araştırmasında akılcı olmayan inançlarının, kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp-yordamadığını incelemiştir. Yapılan bu çalışmada ikinci olarak da kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, yaşa, algılanan sosyo-ekonomik düzeye ve algılanan akademik başarı seviyesine göre kıyaslamaları yapılmıştır. 188 öğrencinin katıldığı araştırmanın sonuçlarına göre kız öğrencileri, erkek öğrencilerine nazaran kariyer kararlarında daha çok güçlük çekmektedirler. Ayrıca akademik başarısının düşük olduğunu düşünen öğrencilerin başarılı öğrencilere göre bu anlamda daha güçlük yaşadığı anlaşılmıştır.

Öztemel (2012), tarafından yapılan ve 282 lise öğrencisini kapsayan çalışmada “kariyer karar verme öz yetkinliğinin, kariyer kararsızlığını tek başına anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bu araştırmanın bulgularına göre erkek öğrencileri, kız öğrencilerine göre daha fazla kariyer kararsızlığı yaşıyor. Yine meslek lisesi öğrencilerinin genel lise öğrencilerinden, daha fazla kariyer kararsızlığı yaşadığı da elde edilen diğer bulgudur.

Akkoç (2012), tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları sosyo-demografik faktörlere göre incelenmiştir. 268 lise öğrencisinin örneklem alındığı bu araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin kızlara nazaran daha fazla mesleki kararsızlık yaşadığı görülmüştür. Ayrıca cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Yine “akılcı olmayan inanç puanları” açısından kıyaslandığında kız öğrencilerinin daha fazla kararsız oldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin annelerinin ve babaların öğrenim durumlarına göre mesleki karar envanteri alt ölçeklerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Karaca (2013), bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, bu bölümdeki öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarını farklı değişkenlere göre incelemiştir. 275 lisans öğrencisinin katıldığı bu araştırmanın neticesine göre, bu bölüm öğrencilerinin meslek seçimi yaparken yüksek seviyede kararsızlık yaşadıkları ve fonksiyonel olmayan inançlara sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca bu bölümdeki kız öğrencilerin erkeklere nazaran daha fazla genel kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir.

2013 yılında Kayseri Rehberlik Araştırma Merkezi'nin (RAM) yaptığı bir araştırmada, öğrencilerin çoğunluğunun “meslek seçimi” hususunda kararsızlık yaşadığı görülmüştür. Yapılan çalışmada RAM görevlileri, 7856 lise öğrencisine hangi mesleği seçeceğini sormuştur. Öğrencilerin % 80'i hangi mesleği seçeceklerine henüz karar vermediklerini ifade etmiş ve bu anlamda kararsızlık yaşadıklarını söylemişlerdir. Yapılan bu araştırmada elde edilen verilere göre meslek seçimindeki en belirleyici faktörün “aile ve ekonomik getiri” olduğu belirlenmiştir. (<http://www.cihan.com.tr/tr/universite-adaylarinin-yuzde-80i-meslek-seciminde-kararsiz-ozel-973359.htm?language=tr>)

Yaman (2014), tarafından yapılan çalışmada 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin kariyer kararsızlığı incelenmiştir. Bu çalışmada özellikle, “cinsiyet, kariyer inançları, akademik öz-yeterlilik ve problem çözme becerileri gibi değişkenlerin” ve bu değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisinin kariyer kararsızlığını ne derece yordadığı incelenmiştir. 409 öğrencinin örneklem alındığı bu çalışmanın sonuçlarına göre kızların ve erkeklerin “kariyer kararsızlığı puanları” arasında anlamlı düzeyde negatif bir fark vardır. Buna göre, kız öğrencilerin yaşadığı kariyer kararsızlığı, erkek öğrencilerin yaşadığı kararsızlıktan anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışma bulgularına göre kariyer inançlarıyla kariyer kararsızlığı arasında negatif bir ilişki vardır. Yine

“sorun çözüme ile kariyer kararsızlığı” arasında da negatif bir ilişki vardır. Ayrıca bu çalışmanın bulgularına göre, kariyer kararsızlığının en güçlü yordayıcısının kariyer inançları olduğu görülmüştür.

2.5.2. Mesleki Kararsızlıkla İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Mesleki kararsızlıkla ilgili yapılan literatür taramasında, bu sahada yapılan ilk çalışmaların, “mesleki rehberliğin ilk kurucularından sayılan Parsons’a” kadar gittiği görülmüştür. Parsons, kişileri “kararlı” ve “kararsız” olmak üzere ikiye ayırmıştır (Çakır, 2011).

Rayman ve ark. (1983) mesleki grup rehberliğinin mesleki kararsızlığa olan etkisini araştırmak için lise öğrencilerine yönelik 11 haftalık bir uygulama yapmışlardır. Araştırmaya katılan liseli gençlerin ön test ve son test puanları kıyaslandığında anlamlı sonuçların ortaya çıktığı görülmüş ve uygulanan mesleki eğitim programının, liseli gençlerin mesleki kimliklerini geliştirmede önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Savickas (1990), mesleki kararsızlıkla ilgili yapmış olduğu deneysel bir araştırmada, mesleki kararsızlığı olan öğrencilere yönelik olarak mesleki karar verme kursu düzenlemiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre mesleki kursa katılan öğrencilerin mesleki kararsızlıklarının ortadan kalktığı gözlenmiştir (Akt.Çakır, 2003).

Watson ve Stead (1994), lise öğrencilerindeki (9 ve 11.sınıf) mesleki kararsızlığın cinsiyet, sosyo ekonomik durum (SED) ve sınıf seviyelerine göre farklılaşıp-farklılaşmadığını göstermek için uzunlamasına bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre sınıf ortalamalarının farklılaştığı fakat ortalamaların arasındaki farkın istatistiki olarak anlamlı seviyede olmadığı görülmüştür.

Gati, Krausz ve Osipow (1996), geliştirdikleri “kariyer karar verme güçlükleri taksonomisiyle” kariyer karar verme güçlüklerini belirlemeye çalışmışlardır. Bunun için de karar teorisyenlerinin fikirlerinden esinlenmişlerdir. Bu bağlamda ideal karar verme modelinden meydana gelen bir sapmayı “potansiyel karar verme güçlüğü olarak” tanımlanmaktadır. Gati ve arkadaşları (1996) bu taksonomideki karar verme güçlüklerini ölçen “Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’ni” geliştirmişlerdir. Gati ve Saka (2001),

geliştirilen bu taksonomiye kullanıp İsrail’de lise düzeyindeki gençlerin kariyer karar verme güçlüklerini belirlemeye çalışmışlardır. Ayrıca “kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi” ülkemizin yanı sıra, Çin, ABD, İsrail ve Filistin’de yaşayan farklı kültüre mensup öğrenciler için de kullanılmıştır. Yapılan bu araştırmaların bulguları kariyer karar verme güçlüklerinin kültürden etkilendiğini ortaya koymuştur (Akt. Bacanlı,2012).

Kraus ve Hughey (1999), lise öğrencilerine uyguladıkları 8 haftalık grup rehberliğiyle öğrencilerin kariyer karar verme özyeterlilik beklentilerini yükseltmeyi amaçlamışlardır. Yapılan çalışma neticesinde deney grubunda bulunan kızların kariyer kararı verme özyeterliliklerinin yükseldiği, buna mukabil kariyer kararsızlıklarının ise düştüğü görülmüştür.

Didimenko adlı Rus araştırmacı tarafından Rusya’da yapılan bir araştırmada öğrencilerin meslek seçme sebepleri ve buna bağlı olarak mesleki kararsızlıkları incelenmiştir. 800 'den fazla Rus öğrenciyi kapsayan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %20,6'sı meslek seçimlerini açıklayacak nedenleri ortaya koyamamış ve bu anlamda mesleki kararsızlık yaşadıkları görülmüştür (Şener, 1999).

Patton, Creed ve Watson (2003), kariyer kararsızlığına ilişkin Avustralya ve Güney Afrika’da yaşayan 1963 ergen üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Yapılan bu çalışmaya göre öğrenciler, kariyer gelişimlerinin önündeki en büyük engel olarak “yüksek kararsızlığı” göstermişlerdir.

Johnston (2003), tarafından yapılan ve 196 öğrenciyi kapsayan bir araştırmada “işlevsel olmayan kariyer düşünceleriyle kariyer kararsızlığı” arasındaki ilişki, çeşitli değişkenler bakımından incelenmiştir. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek seviyede işlevsel olmayan kariyer düşüncelerine sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca endüstri alanında okuyanların işlevsel olmayan düşüncelerinin, işletme alanında okuyanlara göre daha düşük seviyede olduğu görülmüştür.

Hijazi, Tatar ve Iltimar (2005), Filistin ve İsrail’de yaşayan Arap öğrencilerin kariyer kararı verme güçlüklerini incelemişlerdir. Bu çalışmaya 1613 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin yaşadığı bölge açısından bakıldığında onların kariyer kararı verme güçlükleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat

cinsiyet değişkenine göre farklılıklar tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada kız öğrencilerin kararsızlık puanlarının erkek öğrencilere nazaran daha yüksek olduğu görülmüştür.

2.5.3. Algılanan Sosyal Destekle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Hamamcı (1996) tarafından yapılan araştırmada, ailelere yönelik yapılan rehberlik çalışmalarının, ebeveynlerin mesleki gelişim konusundaki bilgi seviyelerine ve çocuklarına yardımcı olmaya yönelik tutumlarına olan etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, grup rehberliğinin ebeveynlerin mesleki gelişim konusundaki bilgi seviyelerine ve çocuklarının mesleki gelişimlerine yardımcı olmaya yönelik tutumlarında tesirli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özyürek ve Kılıç-Atıcı (2002), 192 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin mesleki seçimine ilişkin karar verirken okul danışmanlarının, ailelerinin, arkadaşlarının, öğretmenlerinin ve basınla ilgili çeşitli kaynakların tesirinde kaldıklarını belirlemişlerdir. Bu araştırmada kız öğrencilere ilişkin elde edilen verilere göre, fen puan türünü seçen, yetenek seviyesi yüksek olan, yerleştiği bölümü tercih listesinin ön sıralarına alan ve yerleştikleri bölümlere karşı istekli olanların daha çok sosyal kaynaktan faydalandığı belirlenmiştir.

Hamamcı ve Hamurlu (2005), yaptıkları çalışmada ebeveynlerin bilgi seviyelerinin, ve çocuklardaki mesleki gelişime yardımcı olmaya yönelik sergilediği tutumlarının, çocukların mesleki kararsızlıklarıyla olan ilişkisini incelemişlerdir. Söz konusu araştırmaya 200 lise öğrencisiyle onların ebeveynleri katılmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre annelerin babalara göre, çocukların mesleki gelişimine yönelik daha olumlu bir tutum sergilediği görülmüştür. Ayrıca olumsuz ebeveyn tutumlarına maruz kalan öğrencilerin mesleki kararsızlığı, olumlu tutumla desteklenen çocuklarla kıyaslandığında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum olumsuz ebeveyn tutumlarının çocuklardaki mesleki kararsızlığı arttırdığını ortaya koymaktadır. Babaların eğitim düzeyinin, lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığının düşük bir oranını açıkladığı da bu araştırmada edilen diğer bir bulgudur. Yine analizler sonucunda sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerdeki mesleki kararsızlığın azaldığı görülmüştür.

Sürücü (2005) tarafından 889 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, genel lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile ebeveyn, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırma bulgularına göre genel liselerdeki öğrencilerinin “mesleki olgunluk puanları” ile “genel sosyal destek, aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek puanları” arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, öğrencilerin “sosyal destek puanları” arttıkça mesleki olgunluk puanları da aynı derecede yükselmiştir.

Kesici (2007), yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin ebeveyn tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordayıp – yordamadığını incelemiştir. 9,10 ve 11. sınıf öğrencilerine yönelik yapılan bu çalışmada, “Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği”, “Anababa Tutum Envanteri” ve “Rehberlik İhtiyacı Formu” kullanılmıştır. Söz konusu çalışmada elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinin kişisel rehberlik ihtiyacı ve mesleki rehberlik ihtiyacı, “mesleki karar verme zorluklarının” önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur.

Vurucu (2007) tarafından 1312 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmaya göre, meslek seçiminde ailelerinin sosyo ekonomik durumlarının etkili olduğunu düşünen öğrencilerin oranı % 41’dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %59’u, mesleki tercihlerinde ebeveynlerinin beklentisinin ve düşüncelerinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin %47’si ise meslek seçiminde arkadaşların ve çevrenin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Akdeniz (2009), tarafından yapılan araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre demokratik ebeveyn tutumu, gençlerin meslek karar verme yetkinliğini anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Buradan hareketle ebeveynlerin, aile içi ilişkilerinde sergiledikleri “demokratik, otoriter ve koruyucu” gibi tutumlarla çocuklarının mesleki karar verme davranışlarını etkileyebileceği anlaşılmaktadır.

Dülger (2009) yaptığı çalışmada, gençlerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladığı sosyal destek ile karar verme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Söz konusu çalışmaya 401 öğrenci katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, gençlerin algıladıkları sosyal destek ile karar verme davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ulaş (2011), tarafından yapılan “lise öğrencilerinde mesleki olgunluğun yordayıcıları” isimli çalışmanın bulgularına göre, “aile desteği”, “öğretmen desteği” ve “arkadaş desteği” değişkenleri mesleki olgunluğu manidar olarak yordamaktadır

Büyüköze Kavas’ın (2011), sosyal bilişsel kariyer kuramını baz alarak hazırladığı bir kariyer kararsızlık modelini üniversiteli öğrenciler üzerinde denemiştir. Bu çalışma bulgularına göre kariyer karar verme yetkinliği ve aileden algılanan psikolojik özerkliğinin kariyer kararsızlığını negatif yönde yordamaktadır.

Öztemel (2013), tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin ebeveyn (aile), arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. 273 lise öğrencisinin katıldığı bu araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynden (aileden) ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığı, buna mukabil arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin de buna paralel olarak arttığı görülmüştür. Ayrıca bu araştırmanın bulgularına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha fazla karar verme güçlüğü yaşadığı belirlenmiştir.

2.5.4. Algılanan Sosyal Destekle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Eigen, Hartman ve Hartman (1987) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn tutumlarının öğrencilerin mesleki kararına olan etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlara göre aşırı katı ve aşırı esnek tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları mesleki karar sürecinde zorlanmaktadırlar. Zira ebeveynin tutumundaki aşırılıklar öğrencilerin bireyselleşmesini önlemekte ve dolayısıyla onların karar verme becerisini olumsuz yönde etkilemektedir (Akt. Akkoç,2009).

Hartman ve ark. (1987), kız ve erkek öğrencilerin mesleki karar sürecinde gereksinim duydukları “dış destek” ile ilgili yaptıkları araştırmada, kızların bu anlamda dış desteğe daha çok ihtiyaç hissettiğini ortaya çıkmışlardır.

Taylor ve Pompa (1990) tarafından yapılan ve 407 öğrenciyi kapsayan çalışmada öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeyleri incelenmiştir. Bu çalışma neticesinde elde edilen

bulgulara göre öğrencilerdeki mesleki kararsızlığın en önemli yordayıcısının mesleki karar verme yetkinlik beklentisi olduğu görülmüştür. Söz konusu çalışmaya göre mesleki kararsızlıkla karar verme yetkinliği arasında negatif bir ilişki vardır (Akt.Şeker, 2013)

Rojewski ve Yang (1997), tarafından yapılan bir araştırmaya göre ilgi-istek ve yetenekleri konusunda ebeveyninden destek alan gençler, kendilerine uygun olan alanlara yönelmektedirler. Ebeveyninden destek görmediği gibi onlardan baskı gören gençlerin ise meslek seçimi konusunda kararsızlık yaşadıkları, bu kararsızlığın arka planında ise kendi beklentilerinden ziyade ebeveynlerinin beklentilerini karşılama zorunluluğunun yattığı görülmüştür (Akt.Çınar 2011).

Guerra ve Braugart-Reiker (1999) yaptıkları araştırmada lise öğrencilerinin kariyer kararı vermesinde ebeveyn desteğinin önemli olduğu görülmüştür. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, kariyer kararsızlığı yaşayan öğrencilerin ebeveynlerinden yeteri kadar destek almadığı ve bu ebeveynlerin mesleki karar sürecinde çocuklarını yeterince cesaretlendirmedikleri belirlenmiştir. Yine bu araştırmada, birinci sınıf öğrencilerinin üst sınıftaki öğrencilere nazaran daha çok kariyer kararsızlığı yaşadığı görülmüştür (Akt.Doğan,2010).

Dodge (2001), ailevi dinamiklerle öğrencilerin kariyer gelişimi arasında nasıl bir ilişki olduğunu bulmak için 243 kolej öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin bireyselleşmesine pek imkan tanımayan ailelerde yetişen çocukların yüksek düzeyde işlevsel olmayan kariyer düşüncelerine sahip olduğu görülmüştür.

Poll (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, lise öğrencilerinin mesleki karar verme becerileriyle sosyal destek kaynakları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, lise öğrencilerinin ebeveynlerinden / ailelerinden, öğretmenlerinden, arkadaşlarından ve okul idarecilerinden algıladıkları sosyal destek ile mesleki karar vermede öz yetkinlik düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Akt.Sürücü, 2005).

Garcia (2012), tarafından yapılan çalışmada “meslek kararı verme” ile “aileden algılanan sosyal destek algısı” ve yetkinlik beklentisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, aileden algılanan sosyal destek ve yetkinlik beklentisi

ile meslek kararı verme arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle ailelerinden yeterince destek gören ve yetkinlik beklentileri yüksek olan öğrenciler daha az mesleki kararsızlık yaşamaktadır (Akt. Mutlu, 2011).

2.5.5. Alan Seçimiyle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Bal (1998) tarafından yapılan bir çalışmada ülkemizdeki lise öğrencilerinin pek çoğunun alan seçimi yaparken aceleci davrandıkları ve alan seçimi konusunda kararsızlık yaşadıkları görülmüştür. Yine bu çalışmaya göre öğrenciler, alan seçim sürecinde karar verme sorumluluğunu arkadaşlarına veya yakınlarına bırakmaktadırlar.

Öksüz (2001) tarafından yapılan araştırmada, örneklem olarak alınan lise öğrencilerinin, alan seçimi sürecinde kariyerlerine kaynaklık eden alanlar (Türkçe-Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Yabancı Dil) hakkında yeteri kadar bilgi sahip olmadıkları görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinin kariyer alanlarını yeterince tanımadıkları gibi, ilgi-yetenek bağlamında kendilerini de yeterince tanımadıkları ve bu durumun onlardaki *kariyer kararsızlığı* arttırdığı görülmüştür.

İbiş (2011) tarafından yapılan bir araştırmada; “üniversite öğrencilerinin bölüm seçimlerini etkileyen faktörler” ele alınmıştır. Söz konusu çalışmanın örneklem grubunu İstanbul ve Gazi Üniversitelerinde öğrenim gören 152 öğrenci oluşturmuştur. Bu araştırmaya katılan öğrencilerin % 47’si lisede seçtiği alandan dolayı üniversitede okuduğu bölümü tercih etmek zorunda kaldığını ifade etmişlerdir.

Kıyak (2006) tarafından yapılan çalışmaya göre lise öğrencilerinin %22’si okumakta oldukları alanın hedefledikleri mesleğe ulaşmak için doğru bir tercih olmadığını düşünürken, %16’sı ise seçtiği alanın doğru olup - olmadığı konusunda henüz karar vermediklerini belirtmişlerdir.

Aydın (2007) tarafından yapılan araştırmada; gerçekçi alan tercihi konusunda grup rehberliği yapılan öğrenci grubunun, bu anlamda kendi yeteneklerini daha gerçekçi bir şekilde algıladığı ortaya konulmuştur. Yine bu çalışmanın sonucuna dayanarak, branş öğretmenlerinin kendi derslerinde, öğrencilerin kabiliyetlerine ilişkin gözlemlerini paylaşımlarının ve bu

anlamda öğrencilere geribildirimlerde bulunmalarının öğrencilerin kendilerini daha gerçekçi bir şekilde tanımalarına katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir.

Bacanlı (2008) lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre, 9. sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme sürecinde genel bir kararsızlık yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca bu öğrencilerin kariyer seçimiyle ilgili işlevsel olmayan inançlar taşıdıkları belirlenmiştir. Yine bu öğrencilerin karar verme sürecinde, bilgi eksikliğinden ve karar sürecinde ebeveynlerden ve öğretmenlerden kaynaklanan dışsal çatışmalar yaşadıkları anlaşılmıştır (Akt. Doğan, 2010).

Yelken (2008) tarafından yapılan ve 593 kişiyi kapsayan bir araştırmada, lise son sınıfta okuyan öğrencilerin üniversite tercihleri incelenmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin okumakta olduğu alan ile tercih etmeyi düşündükleri bölümler kıyaslandığında, sayısal alandaki öğrencilerin % 40.5'i hangi bölümü seçeceklerine karar vermediklerini belirtmişlerdir. Yine sözelci öğrencilerin % 33.3'ü ve Türkçe-Matematik alanındaki öğrencilerin de % 42'sinin bu anlamda kararsızlık yaşadığı görülmüştür.

Berdan (2008), tarafından yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin genel olarak alan seçiminde kararsızlık yaşadıkları ve ilgilerini, yeteneklerini yansıtan alan/alanlar seçemedikleri belirlenmiştir. İstanbul'da 492'si resmi ve 204'ü özel olmak üzere toplam 696 adet ortaöğretim kurumunun örneklem olarak alındığı bu çalışmada öğrencilerin mesleki rehberlikten yeteri kadar yararlanamadıkları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilere gerekli mesleki rehberliğin yeterince yapılmadığı anlaşılmıştır.

Beyhan (2010) tarafından 2160 lise öğrencisi üzerinde yapılan çalışmaya göre, lise öğrencilerinin önemli bir kısmının alan seçimine ilişkin kararsızlık yaşadığı belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin alan seçimi sürecinde karşılaştıkları sorunların başında ebeveyn baskısı, seçilmesi düşünülen alanlar hakkında yeterince bilgilendirilmemek, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmama ve gelecekte iş bulabilme kaygısı gelmektedir. Ayrıca araştırmanın sonucuna göre öğrenciler alan tercihi yaparken en çok rehber öğretmenlerinden bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir.

2.5.6. Alan Seçimiyle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Orndorff ve Herr (1996) öğrencilerin, bölüm seçimine ilişkin kararlarını açıklayıp açıklamamalarının onların mesleki kararsızlığına olan etkisini incelemiştir. Araştırma bulguları, mesleki kararını açıklamış olan öğrencilerin alan ve meslek seçimi konusunda daha fazla kararsızlık yaşadıklarını göstermiştir. Yine mesleki kararını açıklayan öğrencilerin, mesleki planlarını uygulama hususunda diğer öğrencilere göre daha araştırmacı bir tutum içinde oldukları görülmüştür (Akt.Çakır,2003)

Kilk (1997), kolej öğrencilerinin herhangi bir alanı seçip – seçmemeleriyle işlevsel olmayan kariyer düşünceleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 346 öğrencinin katıldığı araştırmada “Kariyer Düşünceleri Envanteri” kullanılmıştır. Yapılan bu araştırmaya göre alanını belirleyen öğrenciler, belirlemeyenlere göre daha az “işlevsel olmayan kariyer düşüncelerine” sahiptir. Ayrıca kolejdeki bir kariyer kursuna giden ve bu kursu tamamlayan öğrencilerin, karar verme karışıklığı açısından böyle bir kurs almayan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür (Akt.Doğan,2010).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edilişi, evren ve örneklem, verilerin toplanmasında kullanılan araçlara ilişkin açıklamalar bulunmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın, algılanan sosyal destek ve tercih edilen alana göre incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modeli, “geçmişteki veya halihazırdaki mevcut bir durumu olduğu şekliyle belirtmeyi; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında “birlikte değişimin varlığını” veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir” (Karasar,1991).

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu, 2014 - 2015 eğitim – öğretim yılında Ankara, Antalya, Balıkesir, Erzurum, İzmir, Konya ve Osmaniye illerinde öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırmaya katılan öğrenciler, tesadüfi yöntemle belirlenmiş olup gönüllülük ilkesi esas alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve alan durumuna ilişkin frekans ve yüzdeler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo – 2 : Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	561	50,7
Kız	545	49,3
Toplam	1106	100

Tablo - 2 de görüldüğü gibi araştırmaya 561 erkek öğrenci (%50.7) ve 545 kız öğrenci (%49.3) olmak üzere toplam 1106 öğrenci katılmıştır.

Tablo – 3 : Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımı

Sınıf	Frekans	Yüzde
9.Sınıf	247	22,3
10. Sınıf	279	25,2
11. Sınıf	300	27,2
12. Sınıf	280	25,3
Toplam	1106	100,00

Tablo - 3 te belirtildiği gibi araştırmaya 9.sınıflardan 247 öğrenci (%22.3), 10.sınıflardan 279 öğrenci (%25.2), 11.sınıflardan 300 öğrenci (%27.2) ve 12.sınıflardan da 280 öğrenci (%25.3) katılmıştır.

Tablo – 4 : Araştırmaya katılan öğrencilerin seçtikleri alana göre dağılımı

Sınıf	Frekans	Yüzde
SAY	356	32,2
TM	285	25,7
SÖZ	255	23,1
Y.DİL	210	19,0
Toplam	1106	100,00

Tablo - 4 de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 356'sı Sayısal öğrencisi (%32.2), 285'i Türkçe-Matematik (Eşit Ağırlık) öğrencisi (%25.7), 255'i Sözel öğrencisi (%23.1) ve 210'u da Yabancı Dil öğrencisidir (%19.0).

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerinin ölçülmesi için Çakır (2003) tarafından geliştirilen “Mesleki Karar Envanteri” kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen ve Yıldırım (2004) tarafından revizyonu yapılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ - R)” kullanılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin 2004 yılında revize edilen versiyonu kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan bu veri toplama araçlarına ilişkin tanıtıcı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3. 1. Mesleki Karar Envanteri (MKE)

Mesleki Karar Envanteri (MKE), lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık seviyesini ölçmek amacıyla Çakır (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Maddeler beş basamaklı likert tipi bir dereceleme şeklindedir. (Bana Çok Uygun, Bana Biraz Uygun, Kararsızım, Bana Pek Uygun Değil, Bana Hiç Uygun Değil). Ölçekten alınan düşük puan mesleki kararlılığı, yüksek puan ise mesleki kararsızlığı göstermektedir.

Kararsızlığı gelişimsel olarak inceleyen Crites, 1969; Savickas, 1995; Luzzo, 1999 gibi psikologların görüşleri bu ölçeğin kuramsal temelini oluşturur. Bu psikologlara göre lise dönemindeki gençlerin yaşadığı mesleki kararsızlık, kendilerinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yeteri kadar yerine getirmemekten kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi lise öğrencileri, Super (1957)'e göre araştırma evresinin deneme basamağındadırlar. Bu dönemdeki öğrencilerden beklenen mesleki gelişim görevi ise “bir mesleki tercihi billurlaştırmaktır” (Çakır,2004).

Mesleki Karar Envanterinin (MKE), geliştirilirken, mesleki kararsızlık içinde bulunan lise öğrencilerinde en çok görülen 5 özellik dikkate alınmıştır. Ayrıca maddeleri oluşturulurken “Mesleki Karar Güçlükleri Soru Listesi” (Gati, Krausz ve Osipow, 1996) ile “Mesleki Düşünceler Envanteri”nden (Sampson ve diğerleri, 1999) yararlanılmıştır.

Bu ölçeklerdeki maddelerden de esinlenerek hazırlanan sorular 5 faktör halinde tasnif edilmiştir. Mesleki Karar Envanterinde bulunan 5 faktör şu şekilde oluşmaktadır:

1. İçsel Çatışmalar: Bireyin iç dünyasında yaşadığı çalkantı ve çatışmalar onunun mesleki kararlarını olumsuz yönde etkiler.

2. Kendini Yeterince Tanımama: Mesleki kararsızlık yaşayan bazı kişiler kendi donanımları hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu kişilerin ilgi-istidat ve mesleki değerleri istenen seviyede ayrışmamıştır. Bunun yanı sıra bazı kişilerin de ilgi ve istidatları çok geniş bir yelpazededir. Bu kişilerin birçok alana ilgi duymaları onları kararsızlığa sürüklemektedir.

3. Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği: Bazı kişilerin ilgi ve istidatlarının farkında olmalarına rağmen seçmeyi düşündükleri alanlar/meslekler hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamaları onların mesleki kararsızlık yaşamalarına sebep olmaktadır.

4. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar: Bazı bireylerin sahip oldukları bilgiler daha önceki yaşantılarından meslek seçimine ilişkin elde ettikleri bilgi ve inançlardır.

5. Dışsal Çatışmalar: Mesleki karar sürecinde, kişinin kendi hedefleriyle çevresindekilerin (başta ailesi olmak üzere) istek ve önerilerini uzlaştıramamasıdır.

Mesleki karar verme envanterinin geçerlik ve güvenirlik çalışması lise 1. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre 5 faktörde toplanan maddelerin faktör yükleri .36 ile .73 arasında değişmektedir.

Ölçeğin madde toplam korelasyonlarına bakıldığında, korelasyon katsayıları 0.23 ile 0.57 arasında değişmektedir. Maddelerin ayırt edicilik özelliği, yapılan “t” testine göre .05 düzeyindedir. Envanterin benzer ölçekler geçerliliğini saptamak için “Mesleki Olgunluk Envanteri” kullanılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı $r=0.68$ çıkmıştır.

Mesleki Karar Envanterinin güvenirliği iki yöntemle test edilmiştir.

Mesleki karar envanterinin iç tutarlılık düzeyini belirten Cronbach Alfa Katsayısı 0.85 bulunmuştur. Ayrıca envanterin puan değişmezliği –kararlılık düzeyi- test tekrar test yöntemiyle bulunmuştur.

Ölçek uygulamanın yapıldığı 45 öğrenciye beş hafta sonra tekrar uygulanmıştır. İki uygulama puanları arasındaki korelasyon katsayısı ($r= 0.83$) aynı zamanda testin güvenirliğini de vermektedir. İki yöntemle elde edilen güvenirlik katsayıları envanterin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Çakır, 2004).

3.3. 2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği – R (ASDÖ-R)

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyini ölçmek amacıyla Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiş ve 2004 yılında da revizyonu yapılmıştır.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin, Aile Desteği , Arkadaş Desteği ve Öğretmen Desteği olmak üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçekteki 50 maddenin 20'si Aile Desteği, 13'ü Arkadaş Desteği ve 17'si Öğretmen Desteği alt ölçeğine ait özellikleri ölçmektedir.

ASDÖ-R'nin maddeleri Likert tipi ve üçlü derecelendirmelidir. Seçenekler "Bana uygun=3", "Kısmen uygun=2" ve "Bana uygun değil=1" şeklindedir. Her alt ölçekte birer tane ters madde bulunmaktadır. Tersine çevrilmiş maddeler tersinden puanlanmaktadır.

Ölçeklerin puan aralıkları şöyledir: aile desteği; 20-60, arkadaş desteği; 13-39, öğretmen desteği; 17-51, toplam ASDÖ-R; 50-150. Ölçekten alınan yüksek puan, bireyin daha fazla sosyal destek algıladığı anlamına gelmektedir (Yıldırım, 2004).

ASDÖ-R'nin Alpha güvenilirlik katsayısı incelenmiştir. ASDÖ-R'nin tümü için Alpha=.93, Aile Desteği için .94, Arkadaş Desteği için .91 ve Öğretmen Desteği için .93 bulunmuştur. Elde edilen güvenilirlik katsayıları ASDÖ-R ve alt ölçeklerinin, öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilirliğini göstermektedir

Ölçeğin geçerlilik çalışması iki şekilde yapılmıştır. İlk olarak, faktör analizi ile aile, arkadaş ve öğretmen desteği alt ölçeklerinin yapı geçerliği incelenmiş, her alt ölçeğin faktör yapısı belirlenmiştir. İkinci olarak; benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ile Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) kullanılmıştır. ASDÖ-R ve alt ölçekleri ile GSÖ toplam puanları ve alt ölçekleri puanları arasında negatif yönde manidar ilişkiler bulunmuştur. Aynı şekilde ASDÖ-R ve alt ölçekleri puanları ile BDI puanları arasında da negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmektedir (Yıldırım, 2004).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2014 – 2015 eğitim ve öğretim yılı içerisinde toplanmıştır. Uygulamadan önce sınıflarda araştırmanın amacı ve veri toplama araçlarının cevaplanmasına ilişkin açıklamalar yapılmış, katılımcıların uygulamayla ilgili soruları yanıtlanmıştır.

Öğrencilerin kendilerini oldukları gibi yansıtmaları amaçlandığından ölçek kağıtlarına isimleri yazmaları istenmemiş, sonuçların bireysel değil toplu olarak değerlendirileceği özellikle vurgulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan “veri toplama araçlarının” uygulanması bitirildikten sonra öncelikle bütün cevap formları/kâğıtları kontrol edilmiştir. Eksik olan veya birden fazla şıkkin işaretlendiği cevap kâğıtları değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

“Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Mesleki Karar Envanterinin” uygulanmasından sonra elde edilen veriler “SPSS 15.0 programı” yardımıyla analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve alan durumuna ilişkin frekans ve yüzdelik değerler, tablolar halinde belirtilmiştir.

Araştırmada lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek alt boyutlarıyla mesleki kararsızlıkları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olup-olmadığını belirlemek için “Pearson Korelasyon Tekniği” kullanılmıştır.

Yine öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek alt boyutlarının, mesleki kararsızlığı anlamlı düzeyde yordayıp - yordamadığını görmek için çoklu regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerinin seçtikleri alana göre anlamlı düzeyde farklılaşıp-farklılaşmadığını görmek için de ANOVA tekniği kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın problemi doğrultusunda yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Algılanan sosyal destek alt boyutları ile mesleki kararsızlık arasındaki korelasyonlar, ortalamalar ve standart sapmalar

	1	2	3	4
Aile Desteği	–			
Arkadaş Desteği	.33*	–		
Öğretmen Desteği	.38*	.32*	–	
Mesleki Kararsızlık	-.31*	-.21*	-.18*	–
$\bar{x}$	52.62	34.21	41.70	71.46
Ss	6.63	4.88	7.89	25.45

* $p < .001$

Tablo 5 incelendiğinde, aileden algılanan sosyal destek alt boyutu ile mesleki kararsızlık arasında orta düzeyde negatif ($r = -.31$), arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt boyutları ile mesleki kararsızlık arasında düşük düzeyde negatif ($r = -.21 - -.18$) yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar gözlenmektedir.

Tablo 6. Mesleki kararsızlığın yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	SH_B	β	t	p
Aile Desteği	-.994	.121	-.259	-8.214	.000**
Arkadaş Desteği	-.528	.161	-.101	-3.284	.001*
Öğretmen Desteği	-.166	.102	-.051	-1.630	.103
$R = .333 R^2 = .111$					
$F_{(3, 1102)} = 45.68 p = .000**$					

* $p < .01$, ** $p < .001$

Mesleki Kararsızlığın algılanan sosyal destek tarafından yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, algılanan sosyal destek alt boyutlarının hep birlikte öğrencilerdeki mesleki kararsızlığı anlamlı bir şekilde yordadığı gözlenmektedir ($F_{(3, 1102)} = 45.68, p < .001$).

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklamasına yönelik toplam varyansa (R^2)göre, bağımsız değişkenler hep birlikte mesleki kararsızlıktaki toplam varyansın yaklaşık %11'ini açıklamaktadır.

Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki görelî önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β)incelendiğinde ise, mesleki kararsızlığın en güçlü yordayıcısının aile desteği olduğu ($\beta = -.259$), bunu sırasıyla arkadaş ($\beta = -.101$) ve öğretmen desteği değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece aile desteği ve arkadaş desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı birer yordayıcı olduğu görülmektedir.

Tablo - 7 . Mesleki kararsızlığın seçilen alanlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA sonuçları

Alan	N	$\bar{x}$	Ss	F	P	Farkın Kaynağı
Sayısal	356	69,85	25,60			
TM(Eşit Ağırlık)	285	70,82	26.01	6.776	.000*	Sözel > Sayısal,
Sözel	255	77,43	23.54			Sözel > TM,
Yabancı Dil	210	67,78	25.61			Sözel > Y.Dil
Toplam	1106	71.46	25.45			

Mesleki kararsızlığın seçilen alanlara göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için yapılan ANOVA analizinin sonuçları incelendiğinde (Tablo-7), “lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın seçilen alana göre farklılaştığı” görülmüştür ($F= 6. 776$, $p<0.05$).

Söz konusu farklılığın hangi alandan kaynaklandığını görmek için yapılan Tukey testinde, bu farklılığın sözel alandan kaynaklandığı görülmüştür. Ayrıca en çok mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin sözel alandaki öğrenciler ve en az mesleki kararsızlık yaşayanların ise yabancı dil öğrencileri olduğu anlaşılmaktadır (Sözel alan $\bar{x}=77.43$) (Yabancı dil alanı $\bar{x}= 7.78$).

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada, lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın, algılanan sosyal destek ve tercih edilen alana göre incelenmesi yapılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar bu bölümde üç başlık altında belirtilmiş ve yorumlanmıştır.

5.1. Lise Öğrencilerindeki Mesleki Kararsızlığın Algılanan Sosyal Destekle İlişisini Gösteren Bulgulara Dair Tartışma

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, aileden algılanan sosyal destek alt boyutu ile mesleki kararsızlık arasında orta düzeyde negatif bir ilişki görülürken, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt boyutları ile mesleki kararsızlık arasında da düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Mesleki kararsızlıkla sosyal destek kaynakları arasındaki ilişki açısından bakıldığında ailenin, diğer sosyal destek kaynaklarından daha önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladığı sosyal destek azaldıkça mesleki kararsızlıkları da buna bağlı olarak artmaktadır. Öğrencilerin bu sosyal destek kaynaklarından algıladığı destek artınca meslek kararsızlıkları da azalmaktadır. Bu sonuç, Hamamcı ve Hamurlu (2005), Sürücü, (2005), Öztemel (2013) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, ebeveyn yönlendirmesinin çocukların mesleki tercihlerine önemli oranda etki ettiği ve yine ebeveynlerin meslek gelişimine yönelik tutumlarıyla gençlerin mesleki kararsızlıkları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Korkut-Owen vd. (2012) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, kamu üniversitelerini tercih eden öğrencilerin %21.32'si ve vakıf üniversitelerini tercih eden öğrencilerin %29.56'sı bölüm seçme nedeni olarak "ailelerinin yönlendirmesini" göstermiştir. Yine Hamamcı ve Hamurlu (2005) tarafından yapılan bir araştırmada ise, mesleki gelişime yönelik olumlu tutumu olan ebeveynlerin çocuklarındaki mesleki kararsızlık düzeyinin, olumsuz tutuma sahip olan ebeveyn çocuklarına göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın neticesine göre, lise öğrencileri en önemli sosyal destekçileri olarak ‐ailelerini‐ görmüşlerdir. ($\bar{x} = 52.62$) Öğrenciler, ailelerinden sonra ikinci olarak öğretmenlerini ($\bar{x} = 41.70$) ve üçüncü olarak da arkadaşlarını ($\bar{x} = 34.21$) sosyal destekçileri olarak algılamışlardır. Bu sonuç Deveci (2011), Kartal (2009), Bozgeyikli (2005) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

5.2. Mesleki Kararsızlığın Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin hep birlikte, lise öğrencilerindeki mesleği kararsızlığın %11'ini açıkladığı görülmüştür. Yine bu çalışma neticesinde, sadece aile desteği ile arkadaş desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı birer yordayıcı olduğu, öğretmen desteğinin ise mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre aile desteğinin mesleki kararsızlığın en güçlü yordayıcısı olması, Özyürek ve Kılıç-Atıcı (2002), Kesici (2007), Vurucu (2007) , Akdeniz (2009) ve Çınar (2011), tarafından yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Ailelerin, mesleki karar sürecinde öğrenciyi desteklemesi, onu cesaretlendirmesi ve bu konuda öğrenciye baskı yapmaması öğrencilerin mesleki kararsızlığını azaltmaktadır.

Arkadaş desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olması, ergenlik döneminin dinamikleriyle açıklanabilir. Ergenlik döneminde gençlerin akran grubundan çok etkilendiği bilinmektedir. Akran grubunun meslek seçimi sürecinde karşılıklı bir etkileşim içinde olması ve mesleki tercihler konusunda birbirleriyle fikir alış-verişinde bulunmaları onların mesleki tercihlerini etkilemektedir.

Çok yakın arkadaşlık ilişkileri olan öğrencilerin, sırf birbirlerinden ayrılmamak için ilgi ve istidatlarının aksine bile olsa aynı alanı seçtiği de bilinmektedir. Nitekim Çam ve Aşık (2010) tarafından yapılan bir araştırmaya göre lise öğrencilerinin %13.1'i alan seçimi yaparken ‐yakın arkadaşıyla aynı alanda olmayı‐ önemli bir kriter olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Fakat gençler arasındaki bu karşılıklı etkileşim, onlardaki mesleki kararsızlığı azaltabileceği gibi, daha da arttırabilir de. Çünkü mesleki gelişim görevi olarak akran grubundaki öğrenciler de henüz istenen seviyede olmayabilir (Öztemel, 2013). Diğer bir ifadeyle gencin çevresindeki arkadaş grubu da tıpkı onun gibi mesleki kararsızlık içinde olabilir. Bu açıdan bakıldığında akran grubundaki mesleki kararsızlığın bulaşıcı bir mahiyette olduğu söylenebilir.

Bu çalışma neticesinde, öğretmen desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Araştırma grubundaki öğrenciler için öğretmenlerden algılanan sosyal desteğin, mesleki kararsızlığa etki eden bir done olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin mesleki karar sürecinde öğrenciler tarafından yeteri kadar yönlendirici bir figür olarak görülmediğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerin mesleki karar aşamasında öğrenciler üzerinde “etkileme ve yönlendirme” anlamında fazla etkili olmadığı ve sürece yeteri kadar dahil olmadığı görülmektedir.

Bu sonucun ortaya çıkmasında, araştırma grubundaki öğrencilerin öğretmenleriyle olan etkileşiminin/diyalogun istenen seviyede olmamasının da payı olduğu düşünülebilir. Öğretmen – öğrenci etkileşimine ilişkin Yanpar ve Özen (2004) tarafından yapılan bir çalışmada da bu sonucu doğrular niteliktedir. “Üniversite Öğrencilerinin Lise Eğitimini Algılamaları ve İyileştirme İle İlgili Öneriler” adlı bu çalışmaya göre araştırma grubundaki 607 öğrencinin %58.2’si, lisede öğretmen ve öğrenci etkileşiminin istenen düzeyde olmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin öğretmenleriyle olan etkileşimi istenen seviyede değilse öğrenciler, öğretmenlerine karşı pencerelerini kapatabilir ve öğretmenlerin “yönlendirme içerikli tavsiyelerine” karşı duyarsız kalabilirler. Diğer bir ifadeyle öğrencilerle öğretmenler arasındaki diyalog eksikliği ve etkileşim zayıflığı, öğretmenlerin görüş ve önerilerinin öğrenciler nazarında makes bulmamasına yol açmış olabilir.

Öğretmenlerin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmamasının bir nedeni de mesleki karar sürecinde öğrencilere, kendi ilgi ve istidatlarını keşfetmelerini sağlayacak çeşitli etkinlikler sunmaması da olabilir. Yine öğretmenlerin, öğrencilerle yeteri

kadar ilgilenmedikleri ve onları istidatları doğrultusunda yeteri kadar yönlendirmedikleri de düşünülebilir.

Nitekim Şahin(2006) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, farklı lise türündeki öğrencilerin önemli bir kısmı (Meslek liselerinin %47,6'sı, Genel liselerin %, 49.1'i ve Anadolu liselerinin % 42.i'i) ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesi konusunda rehberlik servisinin kendilerine yeterince yardımcı olmadığını belirtmişlerdir. Yine öğrencilerin önemli bir kısmının da (Meslek liselerinin %47.6'sı, Genel liselerin %, 43.1'i ve Anadolu liselerinin % 36.8'i) mesleki kararlarda kişiyi sınırlayan etkenlerin dikkate alınması hususunda, rehberlik servisinin kendilerini yeterince bilgilendirmediklerini ve bu anlamda kendilerini yönlendirmediklerini ifade etmişlerdir. Netice itibariyle, öğrencilerin mesleki karar sürecinde öğretmenleri yeteri kadar “aktif olarak görmemeleri” bu sonucu doğurmuş olabilir.

5.3. Mesleki Kararsızlığın Seçilen Alanlara Göre Farklılaştığını Gösteren ANOVA Sonuçlarına Dair Tartışma

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın seçilen alanlara göre farklılaştığı görülmüştür. Söz konusu farklılığın hangi alandan kaynaklandığını görmek için yapılan analizde, bu farklılığın sözel alandan kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ayrıca bu çalışma neticesinde en çok mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin sözel alandaki öğrenciler olduğu, buna mukabil en az mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin ise yabancı dil alanındaki öğrenciler olduğu tespit edilmiştir (Sözel alan $\bar{x}=77.43$) (Yabancı dil alanı $\bar{x} = 67.78$).

Sözelci öğrencilerin diğer alanlardaki öğrencilerle kıyaslandığında daha çok mesleki kararsızlık yaşamaları, onların mesleki olgunluk düzeylerinin daha düşük olmasından kaynaklanabilir. Yani sözelcilerin kendilerinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmemesi, onları mesleki kararsızlığa sürüklediği düşünülebilir. Nitekim Çakar ve Kulaksızoğlu (1997) tarafından yapılan bir çalışmaya göre sözelci öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin sayısalcılara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Yine sözelci öğrencilerin kendi ilgi ve istidatlarını yeteri kadar tanımamaları, meslek seçimiyle ilgili iç dünyalarında bir takım çatışmalar yaşamaları ve seçmeyi düşündükleri alanlar/meslekler

hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamaları da onları mesleki kararsızlığa sürüklemiş olabilir.

Bilindiği gibi öğrencilerin mesleki ilgileriyle akademik başarılarının uyumlu olması, doğru meslek seçimi için önemli bir kriterdir. Akademik başarıyla desteklenmeyen “mesleki ilgi”, tek başına bir şey ifade etmez. Sözelimi bir öğrenci tıp fakültesine karşı büyük bir ilgi duyabilir. Fakat akademik başarısı tıp fakültesini kazanacak seviyede değilse, bu mesleğe duyulan ilgi tek başına bir şey ifade etmeyecektir. Akademik başarısının düşüklüğünden dolayı ilgi duyduğu mesleği seçemeyen öğrenci, zorunlu olarak başka mesleki alternatiflere (bölümlere) yönelmektedir. Böyle bir durumda kalan öğrenciler özellikle uzaklaşma-uzaklaşma çatışmasına düşüp mesleki kararsızlık yaşayabilmektedirler.

Sözelci öğrencilerin yaşadığı mesleki kararsızlıkta, akademik başarılarıyla mesleki ilgileri arasındaki uyumsuzluğun payı olabilir. Çünkü liselerde akademik başarısı düşük olan ve matematik - fen gibi sayısal derslere karşı olumsuz bir tutum içinde olan öğrencilerin genelinin sözel alanını seçtikleri bilinmektedir.

Sözelci öğrencilerdeki matematik ve fen korkusu o kadar baskındır ki, bu korku onların ilgi ve yeteneklerini göz ardı etmelerine hatta ideallerindeki mesleklerden vazgeçmelerine bile sebep olabilmektedir (Avcı vd., 2011). Diğer bir ifadeyle sözelci öğrenciler tıp, mühendislik, hukuk, psikoloji vs... popüler bölümlere ilgi duysalar dahi, bu bölümleri kazanmak için gereken sayısal netleri yapamadıklarından ötürü amaçlarına ulaşamamaktadırlar. “Matematik ve fen” engelini aşamadığı için mesleki alternatif yelpazesi daralan sözelciler, zorunlu olarak “sözel puanla öğrenci alan bölümlere” yönelmektedirler. Sözel öğrencileri için bu daraltılmış bölüm yelpazesinden tercih yapmak ise bir bakıma “uzaklaşma - uzaklaşma” çatışması anlamına gelmektedir.

Sözelci öğrencilerin en fazla mesleki kararsızlık yaşayan öğrenci grubu olmasının önemli bir nedeni de, bu öğrenci grubunun üniversitede tercih edebileceği bölüm sayısının ve bu bölümlerin kontenjanlarının diğer alanlara göre daha az olmasıdır. Sözelimi ÖSYM'nin 2014 yılı verilerine göre sayısal öğrencilerin tercih edebileceği program sayısı 115 iken, sözelcilerin tercih edebileceği program sayısı 39'dur.

Yine ÖSYM'nin 2014 yılı verilerine göre hazırlanan aşağıdaki tabloda da (Tablo-8) görüldüğü gibi, puan türlerine göre tercih yapabilecek öğrenci sayısı ile toplam kontenjanlar kıyaslandığında en dezavantajlı grubun sözelci öğrenciler olduğu görülmektedir. Zira 2014 yılı Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) sonuçlarına göre tercih yapabilecek öğrenci sayısı ile toplam kontenjanlar arasındaki ilişkiye bakıldığında, sayısal öğrencilerin %56.14'ü üniversiteye yerleşebilirken, bu oran sözel öğrenciler için sadece 12.42'dir.

Tablo- 8 : 2014 Lys Verilerine Göre Puan Türlerinin Kontenjanları ve Tercih Yapabilecek Aday Sayıları			
Puan Türleri	Toplam Kontenjan	Tercih Yapabilecek Toplam Aday Sayısı	Yüzde
MF (Sayısal) Puanları	148.742	264.971	56,14
TM Puanları	152.237	503.179	30,26
Y.Dil Puanları	17.094	56.745	30,12
TS (Sözel) Puanları	51.159	411.814	12,42

Bu veriler, Ösym'nin 27.06.2014 tarihli 2014-lisans yerleştirme sınavları (2014-lys) sonuçları sunusundan alınmıştır. http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2014/LYS/2014_LYS_SB.pdf

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Alan Uygulamalarına Yönelik Öneriler

1. Mesleki kararsızlıkla sosyal destek kaynakları arasındaki ilişki açısından bakıldığında ailenin, diğer sosyal destek kaynaklarından daha önemli olduğu görülmüştür. Bu durum mesleki karar sürecinde ailenin doğru bir şekilde bilgilendirilmesinin ve bilinçlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda alan seçiminin yapıldığı 10.sınıfın sonunda ve üniversite bölüm tercihlerinin yapıldığı “tercih dönemi” öncesinde, ebeveynlerin okullara davet edilmesi ve söz konusu konularla ilgili olarak bilgilendirilmesi yararlı olabilir.
2. Okul psikolojik danışmanları / rehber öğretmenleri, meslek veya alan seçimi sürecinde kararsızlık yaşayan öğrencilerle görüşürken, görüştüğü öğrencinin ebeveynini de okula davet edip onları da sürece dâhil etmesi yararlı olabilir. Zira rehber öğretmen – öğrenci ve ebeveynin yapacağı üçlü görüşme formatı daha sonuç endeksli olmaktadır.
3. Bu araştırma neticesinde, en fazla mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin sözel alanındakiler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla rehber öğretmenlerin, mesleki karar süreciyle ilgili olarak sözel öğrencilere yönelik grup çalışmaları yapmaları yararlı olabilir.
4. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre arkadaş desteği, mesleki kararsızlığın anlamlı bir yordayıcısıdır. Arkadaş gruplarının mesleki karar sürecindeki etkisi / önemi konusunda rehber öğretmenlerin öğrencileri bilgilendirmesi yararlı olacaktır. Bu tarz bir bilinçlendirme çalışması, öğrencilerin arkadaşlarından gelen öneriler karşısında daha sorgulayıcı olmasını sağlayabilir.
5. Bu çalışma neticesinde, öğretmen desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin mesleki karar aşamasında, öğrenciler üzerinde etkileme ve yönlendirme anlamında daha etkili olması için bir takım çalışmalar yapılabilir. Bu bağlamda;

- a) Öncelikle rehber öğretmenlerin, mesleki karar sürecinde öğretmenlerin daha aktif olmasını sağlamak için onlara yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.
- b) Okul idaresi, sınıf rehber öğretmenlerini yönlendirmeli ve onların belirli bir program dahilinde mesul oldukları öğrencilere yönelik değişik meslek tanıtım etkinliklerini düzenlemelerini sağlamalıdır. Sözelimi üniversite, adliye, hastane ve özel sektöre ait kuruluşlara yönelik mesleki tanıtım gezileri yapılabilir.
- c) Sınıf rehber öğretmenleri, yoğun bir şekilde mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerini rehberlik servisine yönlendirmelidir. Rehberlik servisiyle işbirliği yaparak bu öğrencilerin, kendi ilgi ve istidatlarını daha yakınmalarına imkân hazırlamalıdır.
- d) Sınıf rehber öğretmeni, alan / meslek seçimi konusunda velisiyle çatışma yaşayan öğrencileri tespit etmeli, bu öğrencilerin velileriyle gerekli görüşmeleri yapmalı ve ihtiyaç hissettiği durumlarda bu velilerinin rehberlik servisinden destek almalarını sağlamalıdır.

Alan Araştırmalarına Yönelik Öneriler

1. Bu çalışma neticesinde, öğretmen desteğinin mesleki kararsızlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Bu durumun sebepleri hakkında detaylı bir araştırma yapılabilir.
2. Diğer alanlardaki öğrencilerle kıyaslandığında sözel öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın sebeplerinin kapsamlı bir şekilde araştırılması bu anlamda literatüre katkı sağlayacaktır.
3. Bu çalışmada lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın tercih edilen alana göre incelenmesi yapılmıştır. Benzer şekilde, mesleki kararsızlığın “okul türlerine” göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılabilir.
4. Lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlıkla üniversite öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın çeşitli değişkenlere göre karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akengin H. (2008). Üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliğini seçen öğrencilerin bazı sosyo-kültürel nitelikleri. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 1-14.

Akkoç, F. (2009). *Lise öğrencilerinin kariyer düşüncelerini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 48-51.

Aslan, M. (2014). *Ortaokullarda okutulan seçmeli derslerin seçiminde velilerin göz önünde bulundurduğu kriterlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Ateş, B. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal destek algılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik bakış dergisi*, 30, 78-84.

Avcı,E., Coşkuntuncel, O., İnandı, Y. (2011). Ortaöğretim on ikinci sınıf öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 50-58.

Aydın, Ç. (2014). *Üniversite öğrencilerinde kariyer kararsızlığının özsaygı, denetim odağı ve mükemmeliyetçilik bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aytaç S, Bayram N. (2003). İsaetli tercih yapma ve meslek seçme stratejileri. *Genç Beyin Dergisi*, Say:15,18-22

Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.

Bal, P. N. (1998). *Ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunun incelenmesi ve mesleki karar verme eğitim programının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bekçi, V. (2009). *Mesleki ve teknik eğitim gören öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük düzeylerinin Megep’de alan-dal seçimi ile ilişkisinin incelenmesi (Şişli ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal bilimler enstitüsü, İstanbul.

Başkal, S. (2009). *Anadolu, fen ve genel liselerde eğitim alan son sınıf öğrencilerinin bir üst öğrenime geçişte meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları kaygıların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Muğla ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Berdan, İ.E. (2008). *Ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen ve öğrencilerin yeteneklerinin alan ve meslek seçimine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Beyhan, A. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin alan tercihlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı*. Ankara.

Bilgin, A. (1995). *Grup rehberliğinin ve grupla psikolojik danışmanın, lise öğrencilerinin anne-babalarından bağımsız meslek kararı verme davranışına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.

Bozgeyikli, H. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 133-149

Büyüköze Kavas, A. (2011). *Sosyal bilişsel kariyer kuramına dayalı bir kariyer kararsızlığı modelinin üniversite öğrencilerinde sınanması*.Yayınlanmış Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.

Çakar, M., ve Kulaksızoğlu, A. (1997). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 113-131

Çakır, M.A. (2003). *Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çakır, M.A. (2004). Mesleki Karar Envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 1-14.

Çakır, M.A. (2011). *Meslek Seçimi Mesleki Karar ve Mesleki Kararsızlık* (1.Basım). Ankara:Anı Yayınları.

Çam, S. ve Aşık, T. (2010). İlköğretimde yöneltme öneri formu uygulamasının öğrencilerin okul ve alan seçimlerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 71-84.

Çelik, H. (2009). *Anadolu liselerinde son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek tercihlerine etki eden faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çetinkaya, T. (2003). *Kampüse Giden Yol* (1.Basım). İstanbul: Zaman Kitap Yayınları

Çoban, A.E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 39-54.

Çınar, Ç. (2011). *Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında benlik algısının önemi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, S. (1998). *Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki yönelimini etkileyen bazı faktörler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9.sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erdem, A.Y. Ve Bilge, F. (2008). Lise öğrencileri için Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29(1), 95-114.

Güven, M. (2008). *Lise 9. Sınıf öğrencilerinin meslek alanlarına yönlendirilmede mesleki rehberliğin yeterlilik düzeyi ve yönlendirilme memnuniyeti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Hamamcı, Z. (1996). *Aile rehberliğinin anne ve babaların meslek gelişimi konusunda bilgi düzeylerine ve çocuklarına yardımcı olmaya yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Hamamcı Z., ve Kürşat M., (2005). Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocukların mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi, *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 55-69.

Hamamcı Z., ve Çoban A.E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.

Hijazi, Y., Tatar, M. ve Gati, I. (2004). Career decision-making difficulties among Israeli and Palestinian Arab high-school seniors. *Professional School Counseling*, 8, 64-72.

İbiş, E. (2011). *Öğrencilerin üniversite bölüm tercihleri ve kariyer yönelimleri arasındaki ilişkiye dair bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Johnston, J. A., Buescher, K. L., & Heppner, M. J. (1988). Computerized career information and guidance systems: Caveat emptor. *Journal of Counseling and Development*, 67, 39-41.

Karaca, O. (2013). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin mesleki karar verme zorluklarının farklı değişkenlerce incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Karadağ, (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Kartal, A. (2009). Yükseköğretim öğrencilerinin algılanan sosyal destek durumları ve sosyal desteği etkileyen faktörler. *Fırat Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 65-73.

Kepçeoğlu, M. (1990). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. (5.Baskı). Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Kesici, Ş. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 329-340.

Kıyak, S.(2006). *Genel lise öğrencilerinin meslek seçimi yaparken temel aldığı kriterler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kırdök, O. (2010). *Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

Korkut-Owen, F. K., Kepir, D. D., Özdemir, S., Ulaş, Ö.& YILMAZ, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151.

Koyuncu, A. (2015). *Kariyer kararı yetkinlik beklentisinin yordayıcıları olarak kaygı ve öznel iyi oluş*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mevlana Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Köprü, M.C. (2007). *Endüstri meslek liselerinde eğitim gören öğrencilerin mesleki ilgisi ile seçtikleri alan arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kraus, L. And Hughey, K. (1999). The Impact of An Intervention on Career Decision-Making Self-Efficacy and Career Indecision. *Professional School Counseling*, V.2, 384-391.

Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi*. (1.Basım). İstanbul:Remzi Kitapevi

Kutlu, M. (2006). Anadolu ve genel lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 23-41.

Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı: Kuram ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. (7.Baskı). Ankara: ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (2014). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı* (4.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlükleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öksüz, H. (2001). *Kariyer grup rehberliğinin lise öğrencilerinin ilgi ve yeteneklerine uygun alan seçmelerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztemel, K. ve Yüksel, G. (2011). Ergenlerin Çalışma Anlayışının Yordayıcıları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 205-226.

Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 459-477.

Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 11(3), 241-257.

Özyürek, R. ve Kılıç-Atıcı, M. (2002). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (17), 33-42.

Patton, W., & Creed, P. A. (2001). Perspectives on Donald Super's construct of career maturity. *International Journal of Educational and Vocational Guidance*, 1, 1-18.

Rayman, R.J., Bernard, C.B. and others (1983). The Effects of a Career Course on Undecided College Students. *Journal of Vocational Behavior*, 23, 346-355.

Sarıkaya T. ve Khorshid L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 7(2), 393-423.

Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları ve algıladıkları sosyal destekleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sürücü, M. (2011). *Mesleki seçim hedeflerinin kariyer engelleri ve sosyal bilişsel değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bir model sınaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şahin, E. (2006). *Ortaöğretim rehberlik çalışmalarının üniversitedeki alan seçimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Şener, İ. (1999). *Endüstri meslek lisesi birinci sınıf öğrencilerinin meslek derslerindeki akademik basan puanları ile kendini değerlendirme envanterinden elde ettikleri genel akademik yetenek ve 'mekanik ilgi' puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Şengün, G. (2013). *Lise öğrencilerinin alan seçimini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ulaş, Ö. (2011). *Lise öğrencilerinde mesleki olgunluğun yordayıcıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Watson, M. B. Stead, G. B.(1994). Longitunal Study of Career Decidedness among White Sout African High School Students Journal of Vocational Behaviour, 45. 261-269.

Yaman, D.Y. (2014). *11 ve 12. Sınıf öğrencilerinin kariyer kararsızlığı üzerine bir çalışma: cinsiyet, kariyer inançları, akademik öz yeterlilik ve problem çözme becerilerinin yol analizi ile sınılanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.

Yanpar, T., ve Özen, R. (2004). Üniversite öğrencilerinin lise eğitimini algılamaları ve iyileştirme ile ilgili öneriler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 381- 402.

Yazıcıoğlu, A. (2008). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeylerinin incelenmesi: uzunlamasına bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Yelken, K. (2008). *Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini ve meslek seçimin etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yeşilyaprak, B. (2013). *21.Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri (Gelişimsel Yaklaşım)*. (21.Basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Yıldırım, A. (2012). *Pusula Üniversiteyi Kazanmanın Püf Noktaları (1.Basım)*. İstanbul: Crea Yayıncılık.

EKLER

EK – 1 : MESLEKİ KARAR ENVANTERİ (MKE)

Envanterde meslek seçimiyle ilgili tutum ve davranışlarınızı ölçen bazı ifadelere yer verilmiştir. Sizden istenen, her bir ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyarak, bu ifadelerin size ne kadar uygun olup olmadığını belirtmenizdir.

Her bir maddeyi dikkatli bir şekilde okuduktan sonra karşısındaki kutucuğa “X” işareti koymanız yeterli olacaktır.

ÖRNEK:

Kişiliğime en uygun olan mesleğin ne olduğunu bilmiyorum.

Eğer yukarıdaki ifadenin size çok uygun olduğunu düşünüyorsanız “Bana çok uygun” kutucuğuna “X” işareti koymanız yeterli olacaktır.

Her bir ifadeye ilişkin beş seçenekten yalnız birini işaretleyebileceğinizi ve cevapsız ifade bırakmamanız gerektiğini lütfen unutmayınız.

BASARILAR

MESLEKİ KARAR ENVANTERİ

MADELER	Bana çok uygun	Bana biraz uygun	Kararsızım	Bana pek uygun değil	Bana hiç uygun değil
1. Kişiliğime en uygun olan mesleğin ne olduğunu bilmiyorum.					
2. Bir çok meslek ilgimi çekiyor, bunlar arasından hangisini seçeceğimde güçlük çekiyorum					
3. Sevdiklerime karşı gelmekten çekindiğim için herhangi bir meslek kararı vermiş değilim.					
4. Alan ve meslek seçimi konusunda yeterli bilgim yok.					
5. İlgilendiğim mesleklerin gerektirdiği eğitimler konusunda bilgim yeterli değil					
6. Hangi branşı (alanı) seçeceğimi biliyorum ancak, bu branşın beni hangi mesleğe götüreceğini bilmiyorum					
7. Ne gibi ilgilere sahip olduğumu bilmiyorum, çok az şey ilgimi çekiyor					
8. Meslek seçimi konusunda benim isteğim ile yakınlarımla isteklerinin uzlaşmayacağından kaygı duyuyorum.					
9. Hakkında bilgi sahibi olduğum çok az meslek var					
10. Kendime uygun bir meslek ya da alan olduğunu zannetmiyorum					

11. İleride ne olmak/ ne yapmak istediğim sorulduğunda cevap vermekte zorlanıyorum.					
12. Mesleki tercihim nasıl uygulamaya koyacağım konusunda bilgi sahibi değilim.					
13. Seçeceğim meslek konusundaki kararım sık sık değişiyor					
14. Bir meslek seçme oldukça karmaşık bu yüzden bir türlü başlayamıyorum					
15. Bildiğim bir çok meslek alanı olmasına rağmen onları bir türlü eleyip daraltamıyorum					
16. İlgilerim sık sık değişiyor					
17. Meslek seçimi ve alan belirleme konusunda neler yapılması gerektiğini bilmiyorum.					
18. Seçtiğim alan ile ilgili bir iş bulmak tamamen şans.					
19. Mesleki karar verme oldukça karmaşık ne yapacağım konusunda yetersizim.					
20. Varolan meslek ve eğitim alanları içinden bana uygun birini bulacağımı zannetmiyorum.					
21. Mesleki bir tercih yapmanın çok erken olduğunu düşünüyorum.					
22. Hayatımdaki önemli insanların görüşleri, alan ve meslek seçmem konusunda kafamı karıştırıyor.					
23. Hoşlandığım bir çok meslek var fakat hangisinin diğerlerinden daha iyi olduğunu bilemiyorum.					
24. Meslek ya da alan seçiminde gerekli olan bilgileri kimlerden alabileceğimi bilmiyorum.					
25. Düşüncelerine önem verdiğim bazı kişiler istediğim mesleği bana seçtirmiyorlar.					
26. Yeteneklerimin istediğim mesleğe beni ulaştırıp ulaştıramayacağını bilmiyorum.					
27. Hangi alanlarda daha yetenekli olduğumu bilmiyorum.					
28. Hangi alanda daha başarılı olacağımı bilmiyorum.					
29. Hoşlandığım alanlarda yetenekli olup olmadığımı bilmiyorum.					
30. Hangi alanın derslerinin daha çok hoşuma gittiğinden emin değilim.					

EK – 2 : ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R)

ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R) Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM

AİLEM	Bana Uygun	Kısmen	Bana Uygun Değil
1. Bana gerçekten güvenilir	( )	( )	( )
2. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	( )	( )	( )
3. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	( )	( )	( )
4. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
5. Bana doğru tavsiyelerde bulunur	( )	( )	( )
6. Doğru kararlar vermeme yardım eder	( )	( )	( )
7. Davranışlarımı takdir eder	( )	( )	( )
8. İlgili duyduğum şeyleri yapmama yardım eder	( )	( )	( )
9. Hatalarımı nazikçe düzeltir	( )	( )	( )
10. Beni gerçekten anlar	( )	( )	( )
11. Bana, aile gelirimize göre yeterince harçlık verir	( )	( )	( )
12. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	( )	( )	( )
13. Geleceğimle ilgili planlar yapmamda bana yardım eder	( )	( )	( )
14. Üstün, güçlü yanlarımı vurgular	( )	( )	( )
15. İyi ve kötü yönlerimle beni sever	( )	( )	( )
16. Başarılı olmam için bana destek olur	( )	( )	( )
17. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez	( )	( )	( )
18. Arkadaşlarımla ilişkilerimin güçlenmesini destekler	( )	( )	( )
19. Sosyal etkinliklere katılmamı destekler	( )	( )	( )
20. Başarılarımı takdir eder	( )	( )	( )
ARKADAŞLARIM	Bana Uygun	Kısmen	Bana Uygun Değil
21. Bana gerçekten güvenilir	( )	( )	( )
22. İhtiyaç duyduğumda beni gerçekten dinler	( )	( )	( )
23. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	( )	( )	( )
24. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	( )	( )	( )
25. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
26. Doğru kararlar vermeme yardım eder	( )	( )	( )
27. Hata yaptığımda bile beni kabul eder	( )	( )	( )
28. Hatalarımı düzeltmeme yardım eder	( )	( )	( )
29. Beni gerçekten anlamaz	( )	( )	( )
30. Gerektiğinde harçlığını benimle paylaşır	( )	( )	( )
31. Derslerle ilgili bilgilerini benimle paylaşır	( )	( )	( )

32. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	( )	( )	( )
33. Bir şeye sınırlendiğimde beni yatıştırır	( )	( )	( )
ÖĞRETMENLERİM			
	Bana Uygun	Kısmen	Bana Uygun Değil
34. Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur	( )	( )	( )
35. Bana gerçekten güvenir	( )	( )	( )
36. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	( )	( )	( )
37. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	( )	( )	( )
38. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
39. Bana doğru tavsiyelerde bulunur	( )	( )	( )
40. Doğru kararlar vermeme yardım eder	( )	( )	( )
41. Hatalarımı nazikçe düzeltir	( )	( )	( )
42. Beni gerçekten anlar	( )	( )	( )
43. Üstün, güçlü yanlarımı vurgular	( )	( )	( )
44. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez	( )	( )	( )
45. Arkadaşlarımla ilişkilerimin güçlenmesini destekler	( )	( )	( )
46. Sosyal etkinliklere katılmamı teşvik eder	( )	( )	( )
47. Çok çalıştığım ya da başarılı olduğum zaman beni över	( )	( )	( )
48. Duygu, düşünce ve inançlarıma saygı duyar	( )	( )	( )
49. Derslerde sorularıma içtenlikle cevap verir	( )	( )	( )
50. Bana karşı genellikle adil davranır	( )	( )	( )
Not: Kırmızı renkle yazılmış maddeler "tersine çevrilmiş" maddeleri belirtmektedir.			

ÖZGEÇMİŞ

Adı - Soyadı : Akın YILDIRIM

Doğum Yeri ve Yılı: Erzurum - 1975

Tel : 505. 6723207

E-mail : egitimpusulasi.net@gmail.com

Web: www.egitimpusulasi.net

Adres: Pınarbaşı Mh. 737 Sokak. Kayar - 2 Apt. Konyaaltı – ANTALYA

ÖĞRENİM DURUMU

2014 - 2015: Yüksek Lisans, Mevlana Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Konya.

1992 - 1996: Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi. Buca Eğitim Fakültesi. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, İzmir.

1991 - 1992: Lise, Atatürk Lisesi, Erzurum.

ÇALIŞMA DURUMU

2010 - ..... : Özel Toros Akdeniz Lisesi ve Fen Lisesi – Antalya.

1998 - 2010 : Özel Balıkesir Fırat Lisesi Lisesi - Balıkesir.

1996 – 1998 : Özel Sakarya Eğitim Dersanesi – Adapazarı.

YAYINLANAN KİTAPLAR

Pusula Üniversiteyi Kazanmanın Püf Noktaları. Crea Yayıncılık, İstanbul 2012.

Güçlü Aile Hayata Güvenle Bakan Çocuklar. Paradoks Yayınları, İstanbul 2013.